

KURTULUŞ DESTANI

ŞANLIURFA'NIN DÜŞMAN İŞGALİNDEN KURTULUŞUNUN 105. YILINA ARMAĞAN

Şule TOPÇUOĞLU URAL

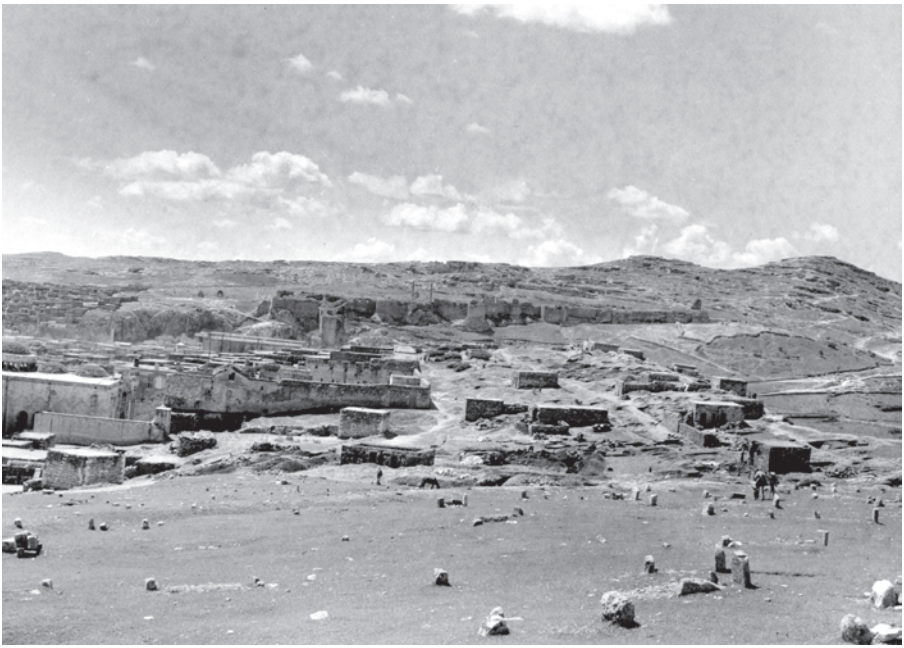
ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM
SANAT VE ARAŞTIRMA VAKFI

ŞURKAV Yayınları: 66

KURTULUŞ DESTANI

ŞANLIURFA'NIN DÜŞMAN İŞGALİNDEN KURTULUŞUNUN 105. YILINA ARMAĞAN

Şule TOPÇUOĞLU URAL

ŞANLIURFA İLİ
KÜLTÜR EĞİTİM SANAT VE
ARAŞTIRMA VAKFI YAYINLARI

Yayın No: 66

Birinci Basım
Nisan 2025

ISBN-978-975-7394-67-9

Yazar
Şule TOPÇUOĞLU URAL

Yayın Koordinatörü
Müslüm C. AKALIN

Tasarım-Mizanpaj
İbrahim ÇELİK

Kapak Fotoğrafı
Urfa'nın Kurtuluşuna katılanlardan bir grup
11 Nisan Kurtuluş Bayramında

Baskı
Elif Matbaası
Şanlıurfa

İÇİNDEKİLER

Takdim 5

Önsöz 7

Şanlıurfa'nın Kurtuluş Destanı 9

Metinde Geçen Şahsiyetler 66

Metinde Geçen Kelimeler 73

Yararlanılan Kaynaklar 75

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT VE ARAŞTIRMA VAKFI
ŞURKAV
1990

TAKDİM

Osmanlı İmparatorluğu ile Birinci Dünya Savaşı müttefikleri arasında 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesinde güvenliklerini tehdit edecek bir durum karşısında müttefik devletlere Osmanlı devletine ait stratejik noktaları işgal etme imkânı tanınmıştı. Bu madde gereğince İngilizler Binbaşı Beddy komutasındaki 650 kişilik piyade birliği ile 24 Mart 1919 günü Urfa'ya girdiler. Yaklaşık yedi ay sonra 30 Ekim 1919 tarihinde Urfa'yı Fransızlara devrederek çekildiler.

Ağır makineli silahlara ve 460 kişilik birliğe sahip Fransızlar Urfa'ya hakim bir mevkide olan Ermeni Mahallesi başta olmak üzere şehrin stratejik noktalarını işgal ettiler. Bin yıldan beri Türklerle iç içe yaşayan Ermeniler de Türklere karşı savaşmak için Fransız saflarına geçmişti.

Güllüzade Osman Efendi'nin evinde 4-5 Eylül 1919 gecesi toplanan Urfa eşrafından 12 kahraman, düşmana direnmek amacıyla Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmasını ve başkanlığına Jandarma Tabur Kumandanı Ali Rıza Bey'in getirilmesini kararlaştırdı. O toplantıda Urfa'yı düşmandan temizleyinceye kadar savaşılacağına dair Kuran-ı Kerim'e el basılarak ant içildi.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kurucusu ve Başkanı Mustafa Kemal Paşa ile temas halinde düşmana karşı kıyam başlatılmış oldu. 9 Şubat günü yoğun kar yağışı ile birlikte başlayan, Fransızların bulunduğu stratejik noktalara yapılan ve günlerce süren baskınlarda halkın ve aşiretlerin oluşturduğu Kuvâ-yi Milliye milislerinden yüzlerce şehit verildi. Nihayet 11 Nisan 1920 tarihinde Şebeke mevkiinde düşmana vurulan son darbe ile mücadele Urfalıların zaferi ile sonuçlandı.

Yaptığı araştırmalar sonucunda bu şanlı mücadeleyi kaynaklara dayanarak edebi destan haline getiren şaire Şule Topçuoğlu Ural Hanımefendiyi tebrik ediyorum.

Urfa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 105. yılı olan 11 Nisan 2025 yılı anısına yayınladığımız bu eseri cennet vatanımızı canları pahasına düşmana çiğnetmeyerek bizlere emanet eden başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere bütün şehit ve gazilerimizin aziz ruhlarına armağan ediyor, mekânlarının Cennet olmasını Yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Hasan ŞILDAK
Vali
ŞURKAV Başkanı

ÖNSÖZ

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla başlayan ve onun öncülüğünde güzel yurdumuzun düşmanlar tarafından işgal edilmiş dört bir köşesine yayılan Milli Mücadele'nin kadın kahramanlarından Tarsuslu Kara Fatma, İzmirli Ayşe Hanım, Gördesli Makbule, Fransızlara yanlış yol gösteren Kılavuz Hatice, henüz yirmi yaşında iken çocuğu sırtında Aziziye tabyasında savaşan Erzurumlu Nene Hatun, Urfalı Fattaney (Fatma Ana), Halide Onbaşı ve daha onlarca Türk kadını gibi olmayı hep hayal ederdim.

Babamın görevi nedeniyle Urfa'ya yerleştiğimiz lise yıllarımdan itibaren katıldığım her 11 Nisan Kurtuluş Bayramı'nda Urfalı mücahitlerin düşmanla savaşmasının canlandırıldığı temsili savaş sahneleri kadın-erkek yediden yetmişe bayram yerini dolduran binlerce kişiyi heyecanlandırdığı gibi beni de hem heyecanlandırır, hem duygulandırırdı.

Bu duygu beni 11 Nisan 1920'de zaferle sonuçlanan Urfa'nın Kurtuluş Savaşı tarihini öğrenmeye ve bu konuda çeşitli kitaplar okumaya yöneltti. Asker olan eşinin görevi nedeniyle Urfa'da bulunan, 1940'lı yıllarda Urfa lisesinde edebiyat öğretmenliği yapan Halide Nusret Zorlutuna'nın Urfa'nın kurtuluşunu anlatan *"Aşk ve Zafer"* adlı romanından ve Hulusi Kılıçarslan'ın Urfa'nın Kurtuluşu ile ilgili yazdığı onlarca şiirinden edebiyat ve şiir meraklısı biri olarak çok etkilendim. Urfalıların kurtuluş mücadelesinde gösterdikleri bu eşsiz kahramanlık destanını edebî bir destan halinde ben de yazabilir miyim diye hep düşündüm.

Bu amaçla yerel tarih araştırmacısı Sayın Av. Müslüm Akalın'ın Urfa'nın Kurtuluş Savaşı Tarihi ile ilgili çok sayıdaki

kitabını ve makalesini okuyup notlar almaya başladım. Hem bu kitap ve makalelerden edindiğim bilgiler, hem savaş günlerini yaşamış merhum kayınvalidemden dinlediğim Şehit Zekeriyya'nın hikâyesi, hem de Urfalı yaşlı kadınlardan sözlü olarak edindiğim savaş günlerine ait hatıralar bu kutsal kurtuluş mücadelesini destan halinde yazma cesaretini bana verdi. Böylece yılların emeği olarak edindiğim bilgiler ışığında elinizdeki kitapta yer alan *"Kurtuluş Destanı"* ortaya çıkmış oldu.

Kitabın yayıma hazır hale getirilmesi aşamasında yardımlarını gördüğüm Sayın Cihat Kürkçüoğlu'na, eserlerinden yararlandığım Sayın Müslüm Akalın'a, yaşam boyu çalışmalarımda hep beni teşvik eden ve her türlü desteğini benden esirgemeyen sevgili eşim Ahmet Ural'a teşekkürü borç biliyorum.

Şanlıurfa'nın kurtuluşunun 105. Yılına armağan ettiğim kitabın basımını gerçekleştiren Şanlıurfa Kültür Eğitim Sanat Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Yönetim Kurulu'na ve Yönetim Kurulu Başkanı Şanlıurfa Valisi Sayın Hasan Şıldak'a şükranlarımı sunuyorum.

Canları pahasına bu aziz vatanı bize emanet eden başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere tüm şehit ve gazilerimize Allah'tan rahmetler diliyorum. Makamları âli olsun.

Urfa / Nisan 2025
Şule TOPÇUOĞLU URAL

ŞANLIURFA'NIN KURTULUŞ DESTANI

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Uzaktan bir kaval sesi karanlığı aşıp gönüllere ulaşır. Söyler, ağlar, çırpınır.

Bir anda bir coşku gelir güzel bir maniye başlar, başlar da kalbimin ucuna dokunur.

Bir ah çeker, Harran ovası zelzeleye tutulur. Tutulur ya, bildin mi zelzeleyi?

Ta Adem'den İbrahim'e, Yakub'a, Şuayb'a, Musa'ya, Eyyub'a kadar titrer durur toprak, toprağın altı ve onun altındakiler.

Kaval deyip de geçme o, milletin nefesidir.

Bir yakarış, bir dua, bazen de inleyen bir gönüldür. Tutar ahı da Dünya'yı sallar.

Ya beyim;

Urfa'nın etrafı dağdır, ovadır, çöldür.

Zahmet zahmet üstüne, rahmet rahmet üstüne gelir.

Gelir de bir kuş konar kuyu başına öter acı acı, ta Siverek'ten, Telebyat'tan duyulur nalesi. Beşikteki bebek ağlar haline.

Aşık damda hoyrat okusa, yavuklusunun rengi sararır. Öylesi boş, öylesi loş bir zemin.

Aşiretlere yer tutturan, kök saldıran bu geçiş, belki de umuda açılan kapı, Rabb'ime uzanan kollardı.

Bilinmez ki biz nerede, nasıl ve ne için yaşarız?

Su akar gürül gürül, ardında kocaman bir yol bırakır.

Bırakır ki daha çok su gelsin, o sularda balıklar, o sularda çocuklar, kıyısında ağaçlar yanında hayat bitsin.

Bitsin ya, bitmeyi bildin mi?

Göversin, çoğalsın, canlansın, bereket gelsin. Gelsin de o yurt *"Yurt"* olsun, devlet ayağa kalksın.

Ya beyim;

Urfa gençleri, koca cihan savaşında Mustafa Kemal Paşanın

emrinde; Çanakkale, Anafartalar'a gitmiş, 19. Tümen, 72. Alayı teşkil etmişler. Ardından Suriye, Irak ve Kafkasya'ya yollanmışlar, Çanakkale ateşinde, Sina Çöllerinde, Irak badiyelerinde, Galiçya ve Karpat şahikalarında şehitlik makamına ermişler. Urfa'yı sakat, ihtiyar ve çocuklara bırakmışlar. Düşman denize dökülmüş, çoğu gazi, kalan yiğitler bir bir terhis edilmiş, dönebilenler memleket demiş yurduna dönmüş.

Dönmüş de ne görmüş acıdan başka? Ona da dayanmış, yeter ki vatan sağ olsun, yeniden göveririz demişler.

Gel gör ki oyun içinde oyun kurt var koyun postunda. Bir kere tatmış kâfir bolluğu, bırakır mı bedava?

1918 yılı Ekim ayında Halep düştü. 2 Kasım 1918 de Mondros Mütarekesi Urfa Mutasarrıflığına bildirildiğinde Mutasarrıf Nusret Bey Ali Rıza komutanı ve eşrafı topladı, içinde bulunulan durumu anlattı. Böyle bir acıyı anlatmak ne kadar zordu.

Boğazında düğüm düğüm olur söz, ağızda ağusuna bulanır, yürek parça parça olur da, kan kusar, belli etmezsin, edemezsin.

Dik durmak zamanı, ağlamak değil!..

Ya efendim;

ŞİİR

Güneş, yanan ateştir kızıl sularda şimdi
Milletime saldıran düşman değil de kimdi?

Kimdi haddini bilmez bu yabancı simalar
Kışkırtıyor arsızca çiziliyor şemalar

Viran oldu gönüller ağızlar konuşmuyor
Kan kusuyor bu eller bebeler koşuşmuyor

Ağaçlar boyun bükmüş yaprakları yerlerde
Susamış toprakların emeli var göklerde

Uzlet kıyılarına bir bir vuruyor hüzün
Bin bir acı düşüyor telinden garip sazın

Bir acılı destandır Urfa'nın kurtuluşu
Yârinin dizlerine uzanıp can verişi

Yetmiş iki düvele kan kusturan bu devir şimdi bizden intikam alma peşinde, ağzında salyalarla şehrime yanaşıyor.

Sanki biz değildik tepelerine binen, biz değildik doğduğuna pişman eden, öyle mi?

Öyle mi?

Çanakkale'de, Anafartalar'da, Galiçya, Kafkasya, Kutülâmare'de, Sina'da kükreyen arslanlar bizdik, bildiniz mi?

Urfa âfâkı sarsılıyor, İngiliz Halep'i almış... Almış!..

Küheylanlar uykuda mı kaldı, kulakları sağır, ayakları kırık dilleri lal mı oldu?

Nedir bu sessizlik, karabasan bu karanlık, bu sisli hava.

Kurtlar mı indi şehre, neden göz gözü görmez oldu?

Bu tutulan yas kim için, kim öldü de haber almadık?

Bu kazılan mezar kimin, kim girecek içine, kimi yutacak bu devir?

Şahlansın yeniden bu yurt, dağlarında kekik yetişsin kuzular için, analar belik belesin, bebek eğlesin, koç yiğitler yol vermesin düşmana, yer vermesin, yel götürsün, yal yedirsin bir tek taşımı vermesin ele.

Eli ele versin yol boylasın, rüzgâr olsun essin, kartal olsun pençelesin, soy soylasın şanını yürütsün, namını bildirsin, sesini duyan titresin.

Göklerden ellerden illerden yardım istesin. İstesin Rabbim verir, istesin oldurur, istesin öldürür.

Bu iman dolu sineler boşuna yanmadı, yanmadı anaların

ciğeri.

O ciğerden çıkan yanık kokusu gökleri kapladı da melekler duaya durdular.

Ağladı melekler, ağladı asuman, ağladı yürek, Urfa âfâkı ağladı.

Ya efendim;

ŞİİR

Ey dağlar yüce dağlar sarın hicap örtüsü
Eteğinde ceylanda kaçıp gitmek dürtüsü

Öyle bir devir ki bu tarih acı yazıyor
Demir ateş kazanı yeri göğü yakıyor

Gayrimüslim taşıyor develer katar katar
Her birinin gönlünde ayrı bir heves yatar

İndirsem dolunayı yüreğimde teşkale
Bir şeye benzetemem izin vermem işgale

Can dağının yükünü kim kaldırır kim atar
Bu harman başka harman tozu dumana katar

Avize gibi inmiş sapsarı yakan güneş
Avuçlarına yakmış kınayı ateşe eş.

Meğerse biz mağlupmuşuz! Meğer boşuna kan vermişiz, boşuna can vermişiz öyle mi?

Aman efendim biz neymişiz, kâfir neymiş?

Yıllarca oddan, ocaktan, kucaktan uzak ne etmişiz?

Vatan demiş atılmış, yağmuru, kışı, yazı, yazıyı bilmemiş gözümüzü kapatıp ileri atılmışız.

Bastığımız ateş olmuş, diken olmuş, çamurlaşmış ayağımızı kaydırmış.

Toprak ayağımızın altından kayıyor, evlerimiz hayatımız yavrularımız elimizin altından gidiyor.

Bu nasıl bir beladır, adını bilen var mı?

Memleketin üstünü kara bulutlar kaplıyor, hani yavaş yavaş yağmur toplar ya hava, bazen de kar.

Haberler de öyle çıkıyordu semaya.

Fısıltı gazetesi durmuyor her dakika haber pompalıyordu. Hem de nasıl, bildin mi?

Aynı dereden su içmiş, aynı hamamda yunmuş, alışveriş etmiş aynı bakkaldan…

Var ya dost bildiğin o Ermeni, puslu havayı koklamış bir kez, gün bugündür vurun diye haber salmış.

Ah ne olurdu kurtla kuzu beraber otlasaydı, neyi paylaşamadın da böyle hainlik ettin derler, sorarlar işte!

Düşman bir değil ki, her taraftan başını kaldırıyor, çatal dilini çıkarıp havayı kokluyor.

Bir yılan gibi gizlice dolanıyor fırsat, bir küçük fırsat bekliyor.

Bekliyor karanlığı, karanlığa düşecek orada kaybolacak bilmiyor.

Bir şahin havalandı daldan, günden, o tepe senin, bu tepe benim diye uçtu uçtu.

Çölde bir su kaynağını buldu. Buldu da suya derdini anlattı bir bir.

Dağ başında bir kuş idim, yuva yaptım, döl bıraktım.

Yuvamda yavrularımı beslerken birden bir ses işittim.

Her duyduğumda ağaç sallandı, yer sallandı, gök sallandı.

Korktum, yuvama sindim bir de baktım ki ne göreyim, bir dudağı yerde bir dudağı gökte kapkara bir canavar.

Neye benziyor dersen anlatamam. Tepemde durmuş kükrüyor, soru sordum;

Ne için?

Bilmem dedi, çekti içim.

Peki nedir suçum?

Suçun çoktur sayamam, savaşmadan duramam, budur

benim işim.

Birden dönmeye başladı, koskoca bir hortum oldu, kattı bizi önüne ne ağaç kaldı ne de dal, viran etti bağımı, yolumu yoldaşımı.

Ocağımı başıma yıktı da gitti.

Bana bir çare söyle çağıl çağıl çağlayan su, yol bulup kollayan su, açık yolu kapayan, kapalıyı açan sen değil misin?

Bana da bir akıl ver, yine yurdumu yurt tutayım hem güleyim hem ağlayayım. Bana bir haber getir…

Ya efendim;

ŞİİR

Ya Basir imdat eyle karartıver feleği
Açıldı eller göğe yağdır yardım seleği

Bir kara gündür çöktü evim ocağım söndü
Allah buna şahittir çok karanlık bir gündü

Gelen canavar değil felaketin kendisi
Yıktığı yuva değil Osmanlı silsilesi

Kara bulutlar gibi tepemizde toplandı
Türk'ün değil bu miras hevesiyle kutlandı

Mümkün mü böyle bir şey yüzümüz kara olsun
Bu yurtlar bizim idi küffara mezar olsun.

İngilizler 12 maddeyle geldiler. Bu İngiliz hakimiyetinin buralara gelip kendilerini kabul ettirme zorbalığıydı. Ermeniler korumaya alındı. Maraş, Antep, Cerablus, Birecik, Urfa, büyük Suruç ovası, Telebyat'a kadar Bağdat demiryolu istasyonları Hint alaylarıyla işgal edildi.

Düşene bir tekme de sen at demişler ya, bilmemişler onu bir tutan vardır. El uzatan vardır.

Taşın ciğerinden ağaç bitiren, suyun altında can besleyen, toprağın içinde tohum saklayan Rabbim yarattığını yalnız kor mu sandın?

Gökleri yedi kat saran, her katına ayrı sır veren Rabbim, şah damarından daha yakın olduğu kulunu mu unutacak şaşkın?

Dön de bir seyran eyle alemi, neler dönmekte.

Mevlana'yı döndüren kimdi?

Döner efendim, devir de döner, hesap ta döner.

Haberler Siverek'e ulaşmıştı.

Cudi Paşa, Odabaşızade Mahmut Efendi, vaiz Hacı Hüseyin Efendi birliği sağlamak üzere Viranşehir'e gittiler, böylece macera başlamış oldu. Milli Aşireti reisi İbrahim Paşa'nın oğlu Mahmut Bey İngiliz generalinin davetine Dokuzuncu Kolordu'nun nasihatiyle gitmemiş, türlü bahaneler uydurmuştu.

Gelelim Urfa'ya, acaba neler oluyordu? Kim kime kurt kapanı kuruyordu?

Güllüzade Osman Efendi'nin evinde o gece bir hareket, bir telaş vardı, sıra gecesi yapıyorlardı. Urfa sıra geceleri meşhurdur. Her hafta sıra müdavimlerinin birinde toplanır, sazlı sözlü sohbetli çiğköfteli bir gece geçirirler.

Bu gece de öyle görünüyordu. Öyle miydi acaba?

Sessizce bir araya geldiler memleket sevdalıları;

Belediye Reisi Hacı Mustafa
Barutçu Hacı İmam
Küçük Hacı Mustafa
Mollazâde Mahmut
Arabizâde Komiser Şakir
Ali Şelli
Nebozâde Hacı İmam
Bedirağazâde Halil Ağa
Jandarma üsteğmeni Adil Hulûsi
Jandarma teğmeni Hüseyin Pertev
Jandarma Çavuşu Hacı Çavuş…

Kısaca *"ONİKİLER"* dendi.

İşte o zaman başladı efsane.

Urfalı kendi tarihini altın harflerle yazmaya başladı, bildin mi?

Onikiler, Osman Efendi'nin evinde Kur'an'a el basıp and içtiler.

Bu vatan bizim, en çaresiz zamanda bile canımızı siper edeceğiz, öleceğiz, dirilip tekrar öleceğiz ama bitmeyeceğiz.

İşte biz o çelik zırhlı duvarız, düşmanı geçirmeyeceğiz.

Her şeyimizle vatana fedayız biz.

Göklerde melekler, yerdeki kum taneleri, havada gezen zerreler burada bulunan aziz arkadaşlarımız şahit olsun ki geri dönmeyeceğiz.

Memleket selamete çıkana kadar, yavrularımız yine gülene kadar, bu can bizde olduğu müddetçe vatanın emrindeyiz.

Buna gece şahit oldu, sessizce dinledi, karanlık onayladı, yıldızlar çekildi, ay perdesini örttü.

Geceye düşen sesler nefes almaya çekiniyordu.

Sus, sadece sus ve seyret! Sabah neler olacak?

Bekle!

Ya efendim;

ŞİİR

Kıpkızıl bir zamanda bakırdan gül açılır
Konuşur elindeki kalp sırları saçılır

Alınlar secde secde gönüllerde tek niyaz
Gölgesinde kalalım bayrağımın al beyaz

Her köşesi bir kitap oku diyordu beni
Silinmeden sorgula bu yurttaki izleri

Güllüzâde Osman'ın evinde toplandılar
Kur'an'a ant içtiler etrafı kolladılar

Hacı Mustafa önder cesaretin timsali
Gözü kara bir lider bulunmuyor emsali

Düşman eğlenir sansın sıra gecelerinde
Toplanır eşraf gizli şifre hecelerinde

On iki yiğidimin yangın vardı bağrında
Sönmeyen bu ateşe tekbir verdi ağzında

Gelsin üstüne dünya ters dönsün ister geri
Bu yurtlar onun oldu binlerce yıldan beri

Essin rüzgâr gönlünce kıpırdamaz Türk eri
Sönse güneş elinde bu yerler onun evi

Bugün devran sizindir sonrası Allah Kerim
Karar aldık bir kere şahit Kur'an-ı Kerim

İnsin gökten melekler insin kadim kutsal ruh
Müjdeler yağsın arştan boğulmadan yetsin Nuh.

O gece ay karanlık, yıldızlar saklanmış, bir suskunluk içinde eşya meraklı, bekliyor.

Bekliyor nesne en ufak bir sese kulaklar dikiliyor, antenler oynuyor, hava koklanıyor.

Bu gecede ne var böyle uykular kaçıran?

Ay dinliyor, asuman kararmış, pencereler örtülü, evlere görünmez bir perde çekilmiş, kalpleri hiç sorma hicran ateşiyle yanmakta.

Yanık kokusu göklere çıkmış, birazdan gök de ağlar bu melale dayanamaz.

“Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar
İçerim yanıyor aney gözlerim ağlar
Benim zalım derdim cihanı dağlar
Gezme ceylan bu dağlarda seni avlarlar”

Dağlarında ceylan gezen bu güzel topraklarda şimdi kefere mi gezmeli? Ne etmeli etmeli, bu belaya dur demeli.

Tarihe geçen bu güzide vatan evlatları o gece Kur'an'a el bastılar ya, göklerin yedi kat içindeki melekler de onlarla beraber şahitlik ettiler.

Arşa kadar çıktı bu yemin, melekler tutup götürdüler Rûhu'l-kudüs'e emanet verdiler.

Arş sallandı yeminin ağırlığından, arz sallandı herkes uykusundayken.

Bilenler bildi, erenler güldü, gece vakti çiçekler açtı da görenler şaştı kaldı.

Bunu o on iki kahraman ve melekler bildi. Sen de bildin mi?

Ali İhsan Paşayı Malta'ya sürmüşler! Sürmüşler! Sürmüşler!

Mart 1919... İngiliz kıtaları Urfa'da;

Ya efendim;

Bir rüzgar eser
Savrulurum.
Bilmediğim diyarlara.
Üşütür beni gölgeler,
Tutunduğum
Dal kırılır.
İncitir beni
O düştüğüm yer.
Bir rüzgâr eser,
Bir rüzgâr.
Uyandırır
Tatlı uykumdan.
Dışarıda

Yağmur,
Kıyamet!...

Urfa'nın orta yerine bir koca bomba düşmüş, yer yarılmış, gök açılmış, içinden bir canavar peydahlanmıştı.

Urfalı sus pus, anlamaya çalışır, Urfalı düşünür, Urfalı encamına ağlar. Neydi başımıza geldi der, der de çareler arar.

Ey uzanan kuru çöl bir çare söyle, ey kızıl topraklar, bir yerine bin veren sadık topraklar bir şey deyin!

Ey gözlerine türkü yaktığım kara gözlü ceylan neredesin?

Ey benim Arap atım şaha kalkmayacak mısın?

Yusubututan'larım haber getirin, düşmandan dosttan. Nicedir halimiz bir deyiverin.

İngiliz; Memleket Hastanesi'ni, Amerikan Yetimhanesi'ni, Mahmut Nedim Konağı'nı zapt etti. Diyarbakır yolundaki Ömer Edip Efendi evini, Topçu Hanı'nı alarak memleketi dört bir yandan sardı.

Urfa Artık bir ölüm kuyusu idi, ya boğulacak, ya çıkacaklardı.

İngiliz boş durmadı, aşiretleri ve Ermenileri kışkırtmaya başladı.

Oyun, oyun içinde efendim. Elinden geleni ardına koymadı kimse.

Fakat Urfalı vakarını koruyor büyük olaylardan kurtulmasını biliyordu.

Ya efendim;

ŞİİR

Tertip, düzen, desise Urfalıyı kırdırır
Ermeni'dir soyları İngiliz'i kandırır

Gâvur bastı diyerek çarşıyı karıştırır
İngiliz'e giderek yalanı yarıştırır

Esnafı çocukları kaosta ezer geçer
Geçmez hainliğinden utanmadan da biçer

Sokak başında bekler makineli tüfekler
Kapatmış gözlerini utancından felekler

Yatsıya kadar yanar yalancıların mumu
Kül başına Ermeni kandıramaz umumu

Yedi ay yedi günde İngilizler çekildi
Ama zulüm bitmedi Fransızlar dikildi

Müftü Hasan Efendi yazdı Kemal Paşa'ya
İmdat eyle komutan millet nasıl yaşaya

Üzgün bitkin Urfalı çareler aramakta
Çanakkale'de ölen bir daha hortlamakta

Kan kokusu vampiri çileden çıkarırmış
Düşman zamanı kollar gözleri kararırmış

Badıllı, Dügerli, Milli aşiretleri
Siverek'ten yetişti yardım işaretleri

Toplandılar gençleri memleketin seçilmiş
Kara yağız kahraman yürekten ant içilmiş

Dört çeteyi kurdular planlara koyuldular
Hepsi vatan evladı yüzer mevcutluydular

Teğmen Rami, Remzi'ye, Ahmet Mestçi, Fikri'ye
Katılıp herkes hemen aldı talim terbiye

Dört yüz Rus mavzerini çetelere verdiler
Bunu duyan düşmanlar savunmaya geçtiler

Her şey açığa çıktı hazırlıklar başlasın
Yürüsün Urfalılar düşmanları taşlasın

Çıkıyor koca şehir Yusuf'un kuyusundan
Silkelenip kalkıyor bir gaflet uykusundan.

Hıristiyan mahallesine yakın Müslüman evleri boşaltılırken ev sahipleri her şeyi çetelere bıraktı.

Bu işler gönül işidir beyim, demekle olmaz, halk nerede ne zaman ne yapacağını bilir. Sessizce konuşmadan, istemeden gerekeni yapar.

Bu millet asker millettir, bir işarete bakar. Anında şimşek gibi çakar da ne olduğunu anlamaz karşıdaki.

Bu bilinçle erzak, eşya, malzeme çetelerin önüne yığıldı.

Yığılmakla kalmadı bilirsin, kendini de kurban eder gözünü kırpmadan. Yalnız erkekler mi dersen, anladın sen onu.

Ne dedim? Bu millet asker doğar.

Beşikteki bebeden, eşikteki dedeye, neneye kadar, kadın, çocuk fark etmez. Herkes elinden geleni yapar, el birliği ile başarırlar.

Evlerini vermekle kalmadılar halk kendi arasında gruplar oluşturup uygun yerlere yerleşip beklediler.

Bu fedakâr gruptaki Zekeriyya'yı size anlatacağım beyim.

O, yüzlercesinden sadece biriydi. Çanakkale'de iki ağabeyini şehit vermiş Zekeriyya.

7 Şubat 1920, Urfa Kuvayi Milliye komutanı Namık Karaköprü'den; *"Urfa'yı boşaltırsanız, sınırlarımızın dışına kadar güvenle çıkarırız"* diyor.

Bakalım Urfa Fransız Hakim-i Siyasisi Sajous ne demiş?

Beyim, bu sindirilecek bir şey mi?

Kefere gelmiş benim şehrime hakim olmuş, bir de ben bilmem, generalim bilir diyor.

Yaa, anlatırken yüreğim almıyor, o gün o babayiğitler nasıl sabrettiler. Nasıl bir yürekti onlardaki?

Dünyaya hükmeden koca yürekli babayiğitler işte böyle sabır ve sebatla üç kıtaya hükmettiler.

Osmanlı hastalandı dediler, doğrudur.

Bu düsturunu zamanla bozduğu için hastalandı.

Vücuduna zararlı besin girerse seni önce hasta, sonra yok eder.

Kadim kültürümüz ve geleneklerimiz yavaş yavaş yok edilmeye başlandığı zamanlara rastlar bu hastalık, nedenini bildin mi beyim?

Ya efendim;

ŞİİR

Kapıp bir kürek balta düşmana sallayacak
Bir gözüyle arkayı gözetip kollayacak

Hiçbir şey bulamazsa taşlarını atacak
Yakacak bedenini kafa kol gövde bacak

Hangi kavimdir susan hangi dil hamuş olur
Bayrağından renkleri kanatlanır kuş olur

Şahlanıp doru atlar ulaşırlar âsmana
Taş yarılmış altında gözdağıdır hasmına

Kırık kalplerde şimdi tüfek ve toplar atar
Hangi yiğit gönlüyle aziz vatanı satar

O bayraktır namustur uğruna düşer başlar
O benim kimliğimdir onunla ümit başlar

Söz konusu vatandır bütün millet yek olur
Gökyüzünde bir seda şeytan bile yok olur

Hani Fatih Kanuni, hanidir Sultan Selim
Bir elim göğsümdedir toprağımda bir elim

Bir milletin kaderi yabancının elinde
Kahroluyor insanlar ayaklanmış ilinde

Çare bulmak istiyor bu devasız yaraya
Örnek olmak istiyor duadaki balaya

Gecelerin koynunda çocuklar Kur'an okur
Dedeler inci inci tesbihten dua dokur

Gözlerini aç uyan vatan elden gidiyor
Dedelerle bebeler daim dua ediyor.

Su Meydanı'ndaki evlerde silahlı gönüllüler Ermeni'yi bekliyor ya, bir yandan da aşiret ve Siverekli kuvvetler; Hastaneyi, Mahmut Nedim Bey'in ve kardeşi Osman Remzi Bey'in evini ve çevredeki evleri sarmış.

Herkes teyakkuzda bekliyor, sanki olacakları bilir gibi hava da bozuyordu.

Kar, diz boyu olmuştu.

Öyle kolay zafer var mıdır? *"Her şeye rağmen derken"*, *"her zorluğa rağmen"* deriz aslında.

O *"şey"*lerin içine bir dünya sığar da taşar içinden, bildin mi beyim?

Fransızların yüz kadar askeri varken kalan üç yüzü sömürge askerleri idi.

Merhum Mehmet Akif'in dediği gibi;

"Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ
Hani ta'ûna da zuldür bu istilâ!"

En acısı da çoğu Müslümandı. Bilmeden onlara uşaklık yapıyorlardı.

Bu nasıl bir düzendir beyim?
Cehaletin insanlara ettiğine bak.
Yüce kitabımız *"oku"* ile başlar,
İstiklâl marşımız *"korkma"* der.
Ya efendim;

ŞİİR

Türkü olur söylenir nesiller boyu bize
Çığlık olur hoyratta analar vurur dize

Yüreklerde vardır yas, perde perde iner yaş
Pes etmedi hiçbiri, yer titredi bil kardaş

Yazıyor her bir melek görkeminde göklerin
Her şeyin kaydediyor günah dolu yüklerin

Düşman ele geçirmiş demirden şehirleri
Yurt tutmuş her ne varsa ova göl nehirleri

Görklü köşklere girmiş korkutmuş insanları
Bilememiş gelecek yıkacak Nisanları

Ümit kaçmış saklanmış mağaraya dağlarda
Çapulcu birkaç asker eğleniyor bağlarda

Sıra gecelerinde saz çalınır sanırlar
Oysa ki kahramanlar birbirini tanırlar

Her sözleri şifreli her adımda plan var
Ölüm servis ediyor memlekette talan var

Hey! bu yurdun insanı namus için yaşıyor
Namus ise bayraktır bu imanı taşıyor

İştihar için değil namusuna perdedir
Teyakkuzu bırakmaz beklenmeyen yerdedir.

Fransız Külaflı Tepesi'ni tutmuş, gerisini kollamak için de Karalök'ün bağında, Bediüzzaman Karakolu'nda asker bırakmış, buraları kale gibi savunması kolay mevkilere dönüştürmüş.

Ellisekiz Meydanı'ndaki Numune Mektebi karargâhında Belediye Reisi Hacı Mustafa, Ali Saip Bey ve heyet, çemberi biraz daha daraltma kararı almış.

Böylece her geçen gün biraz daha keferenin nefesini soluğunu kesiyordu.

Ermeni yetimlerinin barındığı Amerikan binasında bulunan Fransız askerleri de boş durmuyor ateş açarak rahatsız ediyordu.

Her sokak başında üç dört koyu tenli Fransız askeri ve bir makinalı tüfek vardı. Urfalıyı yıldırmak için yapmadıkları kalmıyordu.

Ya efendim;

ŞİİR

Yaptığı kumdan kale bir denizin sahili
Bilmiyor yıkılacak hainlerin cahili

Yansın toprak yansın gök hakimiyet bizimdir
Yattığım bu toprak ve bu yol benim izimdir

Kale gibi evler de güvenli değil artık
Çekilmeli içlere yeni bir devir açtık

Gaz lâmbası sönüyor kararıyor ışığı
Saklıyordu yüzlerde şu derin kırışığı

Amerika neresi, neresi benim Urfa'm
Yetimler yurdu kurmuş demiş ki benim sofram

Yanakları kızarmış gökyüzünün utançtan
Ahalinin her biri yetti diyor usançtan

Damdaki minik yavru vurulmuş annesi de
Hallaç gibi atılmış hem bağı bahçesi de

Gayya kuyularıyla hazırı zorlamakta
Cehennem bekçileri ateşi harlamakta

Kıvır kıvır kıvranır ukde kalmış içinde
Kudurmuş köpek gibi ölüm başka biçimde

Bu memleket uğruna akarsa aksın kanım
Bu topraklarda olsun yere düşerse canım

İradenin bir adı sabırla karşı durmak
Bir adı imandır ki düşmanı böyle vurmak.

Reşit Rastgeldi, Hacı Şeftali İbrahim Efendi ve arkadaşları Cerablus Köprüsünün bir gözünü yaralamış, trenin geçmesi engellenmiş, aynı zamanda aşiretler de şimendifer hattını tahrip etmişti.

Miftahizade Müftü Hasan Efendi bütün harekâttan Mustafa Kemal Paşa'yı haberdar ediyordu.

Bu arada akarsu yataklarının yolu değiştirilip Fransızları susuz ve erzaksız bırakan ahaliye karşılık, düşmanın niyetine de sabreden Rabbim kar yağışıyla rızklarını yolluyordu.

Bu da Allah'ın yarattığı kulunun rızkına kefil olmasının bir tezahürüydü

Çeteler ve gönüllüler kar fırtınasıyla da mücadele ediyordu.

Urfa, sıcakkanlı insanların yurdudur. Konuğuna cömert,

samimi olan Urfalıların Allah vergisi bir hançereleri vardır.

Severken de, söverken de alayişlidirler heyecanlı ve sabırsız.

Acıyı, tatlı gibi büyük bir zevkle ve iştahla yerler. Bunun içindir acı biber salçasına "İsot Reçeli" derler. Belki de bundan sesleri hem gür, hem de çok güzeldir.

Ya beyim işte bu özellikleri savaşta da sürüyor, gözü kara canlar, seslerine hakim olamıyorlar.

Gümrah toprakların şen çocukları ne kar dinliyor, ne de korku.

Yedek subay Akif Sözeri anılarının bir bölümünde şunları anlatıyor; *"17 Şubat gecesi Külaflı Tepesi'nden Alman bağına kadar bütün bağlardaki Fransız'ı kendi karargahları içine hapsetmeye niyetlendim, kırk kişiyle yola çıktık şansımıza o gece şiddetli soğuk ve tipi vardı. Buzlaşan kar taneleri değdiği yeri bıçak gibi kesiyor, soğuk donduruyordu. Tam baskın havasıydı. Hacı Bedir Ağa'nın bağından başladık. Badıllı aşiretinden dört kişiyi öncü olarak gönderdim, biz de gittik, bir ağacın altında iki Fransız'ın ateş yakıp ısınmaya çalıştığını görünce sessiz olun işareti verdim diğer evleri aramaya başladık. Ama öyle yüksek ses çıkartıyorlardı ki duyulmaması mümkün değildi. Fransızlar cephanelerini terk edip gitmişlerdi, bodrumda silahına sarılmış bir asker bulduk, donmuştu. Böylece cephaneleri bize geçti. Sonradan öğrendik ki Fransızlar çıkan seslerden 300 kişilik bir kuvvetle saldırdığımızı zannedip karargahlarına çekilmişler."*

ŞİİR

Susmasını bilmiyor bağırıyor hepsi
Düşman ordu zannetmiş sararıyor benizi

Tüfeğine sarılmış yerde yatan bu adam
Nöbette donup kalmış yirmisinde bir adem

Cephaneyi beklerken garibim donuvermiş
Gayrimüslim sonunda Allah'a dönüvermiş.

28 Şubat sabahı Karalök'ün bağındaki Fransız karargahına hücum var.

Yedek Subay Ahmet Mestçi akşam anasından izin ve helallik istedi. Ana yüreği bu. Düşmanın muhkem bir mevzide olduğunu, bu hücumun hüsran olacağını söyleyip rızalık göstermedi. Sokak kapısının anahtarını koynunda sakladı, öyle uyudu.

Ahmet Mestçi sabah ezanında kalktı, anasını uyandırmadan duvardan sokağa atladı. Arkadaşlarına koştu. Ama huzursuzdu. Anamdan izin almalıyım dedi. Geri döndü. Kapıyı çaldı. Anası kapıyı açtı ve şaşırdı. Anasına sarıldı, ağladı. Anası; *"Allah'a amanat ol yavrum"* deyip dualarla uğurladı.

Aynı sabah Rastgeldi Hacı Ahmet Efendi'nin evinde de hazırlık vardı.

Hacı Ahmet de anasıyla, hanımıyla helalleşti. *"Şehit olursam sakın ağlamayın. Şehitlik yüksek bir mertebedir. Sokağın başına çıkıp sevinç zılgıtları ile cenazemi karşılayın"* vasiyetinde bulundu. Silahını kuşanıp arkadaşlarına koştu.

Baskında beyaz bayrak asılı Ermeni Yetimhanesi'ndeki Fransızlardan çetelere yan ateşi açıldı.

Hacı Ahmet Rastgeldi, Mamıkî, Mustafa şehit oldular. Mestci Ahmet, Kemancı Fuat, Seyit Mehmet, Kalaboynu Mahallesinden Teyfur yaralandılar. Teyfur sonraları şehit oldu. Şehitlerin naaşları evlerinin bulunduğu sokak başlarında zılgıtlarla karşılandı.

İşte bu Millet böyledir ağam. Ölümü düğün bilir. Şehitliği düğün bilir, Rabb'ine kavuşma bilir. Mevlana Celaleddin Rumi de öldüğü geceye Rabb'ine, sevgiliye kavuşma gecesi, *"Şeb-i Arus"* yani Düğün Gecesi demedi mi?

Ya efendim;

ŞİİR

Karalök'ün bağında açıldı büyük ateş
Siverek'ten iki top geldi ya, bayrama eş

Dönmeyecek yolcuya ağlar bir beyaz ölüm
Çaresi yok soluyor açmamış gonca gülüm

Arif'in savletinden korktu kaçtı çulsuzlar
Uzandı aldı canı namertti o arsızlar

Boylu boyu uzandı verdi tatlı canını
Son damlasına kadar akıttı al kanın

Na'şa dokunur gibi nefesini tutuyor
Şehit canları bir bir kervanına katıyor

Bir yandan karlar yağar bir yandan bizi saklar
Koşarız sağa sola görünmez bir el yoklar

Cerablus'ta bekliyor şehre çökecek duman
Şaka değil inan ki düşman vermiyor aman

Takırdayan rayları susturdu birkaç kişi
Haber veren telleri kesmekti bir de işi

Harran'ın zümrüt saçı sallanıyor esiyor
Bir yandan mavzerliler uçlarını kesiyor

Sacur köprüsü ile dört köprü daha yıktı
Şimendifer hattını yiğitler bozdu çıktı

Sesimiz sadece hoyrat okurken değil, savaşırken de etkili olmuştur.

Biz acıyı yer, acı acı yanarız, üstüne tatlıyı yer sevdalanırız

da yine yanarız beyim.

Yanarız beyim, bu yurda yanarız, beşikteki yavruya, halhallı nazlı geline, bastonlu dedeye, ak neçekli nur yüzlü neneye, gönlü güzel yiğide, elleri döğünlü anamıza yanarız.

Hem ne yanarız bildin mi?

Yurdumda değil, göğsümün üstünde gezen düşmandan ar eder ona yanarız.

Ya efendim;

ŞİİR

Sabahın ışığı güne vurmadı
Güneş doğdu doğacak ya Bismillah!
Çark dönmedi tokmak daha vurmadı
Güneş elbet doğacak ya Bismillah!

Birazdan dalında öter bülbüller
Sabâda mis kokar uçar gönüller
Gökte ateş rengi açar o güller
Güneş elbet doğacak ya Bismillah!

Ömür sabah doğar akşama batar
Hayat kime güler kime ne satar
Deryada bir damla özüne çatar
Güneş elbet doğacak ya Bismillah!

Gecenin nurunu karanlık sarar
Gönül süruruyla aşkını arar
İnsan bir umutla nefsine sorar
Güneş elbet doğacak ya Bismillah!

Ya Bismillah Ağalar!

Gün bugündür, kişnesin atlar şahlansın yiğitler, kılıç çalın, göğsünüzü siper edin vatana, gün bugündür!

Oğuz Kağan'ımın kemikleri sızlamasın, Osman Bey'in,

Fatih Sultan Mehmed'in,

Yavuz'un, Yıldırım'ın, Kanuni'nin ecdadımızın kemikleri sızlamasın.

Analarımızın, atalarımızın yürekleri sızlamasın.

Evlatlarımızın gözünden yaş süzülmesin.

Bu yurt bize yurt olsun, boyumuz boylasın, soyumuz soylasın.

Şimdi yiğitler söylesin gökler inlesin.

Yürüsün de toprak titresin.

Can versin de bir karış yurt vermesin.

Gün bugündür, ölmek var, dönmek yoktur!

Savaş sadece düşmanla değil ki, ah o günler, kara günler. İş içinde iş, haket içinde haket var.

Haket nedir bilir misin?

Urfa'da yaşlı nenelerin hayat tecrübesiyle harmanladığı hikâyelerdir.

Bu, Anadolu'da bir gelenek, uzun kış gecelerinin en güzel zaman dilimleri ve öğretileridir. Ve analarımız değme meddahlara taş çıkarırlar.

Bazı haketler gerçektir Kurtuluş Mücadelesi gibi.

Ya efendim;

Zekeriyya yeni evli genç bir babayiğit, ağabeyleri Muhammet ve Mustafa Çanakkale'de şehit düşmüşler, diğer ağabeyi Ahmet ve kendisi kundura yaparak geçinmeye çalışırlar.

Her gece evinden gizlice gider, çetelerle birlikte Fransızlarla çatışmaya girer, sonra sessizce eve gelir yatağına süzülürmüş Zekeriyya.

Bu böyle aylar sürmüş.

Artık can boğaza dayanınca babasından izin istemiş ki aleni çarpışsın.

Çok yalvarmış. Ataları; "Kırklı bebeğe acı yetim mi kalsın?" demiş. Ama karar vermiş bir kere, vazgeçenin kanı kurusun.

"Ben zaten gaziyim, her gece çarpışmaya gidiyorum,

gideceğim, hakkınızı helal edin".

Ve gitmiş, gitmiş, gitmiş!..

Gitmiş ya, o gece siperden sipere atlarken vurulmuş…

Zekeriyya şehit! Şehit! Şehit!..

Ancak ertesi gece ortalık durulunca cenazesini alabilmişler ve Harran Kapı Camii'nde elbiseleriyle namazı kılınmış.

Musallada gül kokulu, domur domur terleyen Zekeriyya gülüyormuş. Gülüyormuş!

Şimdi Topçu Meydanı'nda Şehitler Anıtı'nda adı vardır beyim.

Ya efendim;

Genç bir babayiğitti Zekeriyya..

Başında puşusu, bembeyaz zıbınla beline kuşandı cabırhanasını. Cenge gider arslanım Zekeriyya.

ŞİİR

Kar yağarken giydim beyaz elbise
Kurşun attım gece bakıp dilbirle
Bak cebime kaç mermi var içinde
Yardım ister arslanım Zekeriyya

Ana bağrını yırtar yavrum etme!
Kardaşın şivan eder Zekeriyya
Beşikte kırklı uşak kaldı gitme!
İçi yanar arslanım Zekeriyya

Yüz türlüyle çarpışıyor bu millet
Yüzüm kara çekilir mi bu zillet
Canım feda vatanıma Urfa'ya
Azad eyle gideyim çatışmaya

Ahmet ağlar iki şehit var bizde
Gitme kardaş acı küçük yetime
Yolum kesme giderim ben cepheye
Tutmayasın dahilim hem çeteye

Kara yağız babayiğit heybetli
Bastı mı yer titrer korkar ezeli
Doğmamıştır böyle erkek güzeli
Kıyma kendine dön gel Zekeriyya!

Kanatlandı da gitti Zekeriyya
Külaflı tepesi düşman uğrunda
Harp ediyor korkmuyor Zekeriyya
Vatana kurban Allah var yanında

Siperden sipere koşup dururken
Bir zalim kurşunu kaldı boynunda
Cepheden cepheye savruluyorken
Kanına bölenip düştü toprağa

Muhammet, Mustafa Çanakkale'de
Zekeriyya ise Urfa ilinde
Gazidir, şehittir o mübarek de
Gözünü kırpmadı şehadetinde

Giydi al yemeni beyaz kefeni
Zekeriyya içti ballı şerbeti
Ter damlası domur domur parlıyor
Zekeriyya musallada gülüyor

11 Nisan günü ordu önünde
Yürüyordu elindeki tüfenkle
Nağara zılgıt halay başında
Şahitsin, şehitsin, gül Zekeriyya

Hepsinin ruhu şad olsun, Allah onlardan razı olsun beyim.

Duydunuz mu Maraş kurtulmuş! Kurtulmuş! Kurtulmuş!

Sarı Mağara'da Kemancı Nuri Bey her yere telgrafla haber veriyor, bu da ahalinin ve askerlerin moralini yükseltiyor.

Ya beyim, harp topla tüfenkle olmaz ki, önce bilgi sonra akılla düşman pes eder.

O gece sabaha dek ak sakallı dedeler, tertemiz çocuklar, eli kınalı gelinler, yedi kat gökte olanlar, yedi kat yerde olanlar Hakkın divanına durdu.

Uyku ne gezer beyim o masum sabiler bile vatansız olunmayacağının farkında, nasıl uyusun da tatlı rüyaların ortasına yuvarlansın?

Önce vatan! Önce vatan!

Sabah erkenden Külaflı Tepesi'ne hücum var, uyku yok.

Eller açılmış bir kere, gözler ağlıyor, yürek titriyor. Ceset dünyada, ruh Rabb'inde.

Öyle adanmış yürekler, Var'la bütünleşmiş O'na yönelmiş kalpler atıyor, nabız duyulmuyor.

Hani bazen yüreğimiz ağzımızda atar gibi olur ya, işte öyle bir hal içinde herkes.

Çeteler siperde dualar arşa çıkıyor. Gökten rahmet üstüne rahmet iniyordu.

Ya işte Külaflı böyle alındı, yüreği nur, gözü kara çeteler ve halkla!..

Düşman nasıl saldırıyorsa, hava da gittikçe zorlaşıyor, kar fırtınası, soğuk, insanlara aman vermiyor.

Gün geçtikçe hareket etmek güçleşiyordu.

Bu nasıl bir sınavdı Tanrım!

Bir yandan her gün çetelere, millî güçlere katılanlar çoğalıyor bir yandan da erzak sıkıntısı büyüyordu.

Kar, diz boyu ama kimsenin umurunda değil

Ya efendim;

ŞİİR

Tarık Yıldızı gibi atıyor kalbi tak tak
Ardında mazi durur, bekleyen atiye bak

Ateşten gömlek giymiş farkında bile değil
Düğüne gider gibi yiğit önünde eğil

Kar tanesi tozumuş bin ah ile yağarmış
Analar gözü yaşlı bin bir umut sağarmış

Göz gördüğünce uzar, bağlar koynundaki kar
Kefenlere sarılmış genç beden sevgili yar

Uçsuz bucaksız ova titreyip inildiyor
Uçuşan beyaz karlar yola geçit vermiyor

Her bir el uzanarak koparıyor ucundan
Seyrediyor ecdadım kabrimin başucundan

Ağlar gökyüzü bazen örter beyaz kefeni
Yol uzun yol karanlık uzar bir yılan gibi

Helalleşip gidiyor bir bir babayiğitler
Bu gidiş yaman gidiş siper almış ifritler

Uykuya yatar herkes Zekeriyya sıvışır
Bildirmeden kimseye düşman ile savaşır

Zıbınının cebini doldurur mermi ile
Uyuyanlar uyanmaz anlamaz baba bile

Yukarda uçan kuşlar tesbih tesbih süzülür
Yurdumda ana yurtta kan gölünde yüzülür

Zıbınları bembeyaz üstünde kefenleri
Şehit olmak emeli yok başka kederleri

Bir heves oyun değil hayatı mevzu bahis
Yolları engebeli kavis üstüne kavis

Hacı Mustafa reis bayrak oldu en önde
Korkmadan karar verdi başı çekti ilk günde

Gece karanlık, gece ölüm kadar soğuk, gece sessiz. Zerreler, nesneler tetikte bekliyor.

Duydun mu bir ses? Duydun mu bir hışırtı? Duydun mu, duydun mu?

Çeteler, çeteler, asker!

Duydun mu? Takırtıyı?

Ayaklar yarım metre kara saplanmış, gördün mü? Gördün mü genç civanı?

İbrahim'in ateşe atıldığı gün gibi uzanmış kara. Uzanmış sanki anasının kucağına sığınmış soğukta. Duymuyor ki arslanım, karda değil gül bahçesinde yürüyor. Bak! Nasıl da keyifli.

Rabbiyle konuşuyor O'nunla muhabbeti…

Bu nasıl bir teslimiyettir Allah'ım! Nasıl bir aşk ki kendinden geçmiş, neredедir kim bilir.

Gülüyor, atılıyor yetişmek için bu ne telaş?

Görmüyor musun! Diyor, bak! Edepli ol, önümde yürüyor Resul!

Zannediyor musun ki bu sadece beşeriyet savaşı?

Hayır, hayır! Bu göklerin içinde bulunanların, yerin altındakilerin, yerin üstündekilerin ölüm kalım savaşı!

Bir medeniyetin, bir ırkın, insanlığın, insan kalmanın savaşı.

O kadar basit değil beyim, şeytana pabucunu ters giydirmek, onu tuş etmek savaşı.

Ya efendim;

ŞİİR

Bu karanlık gölgeler bitmez gibi muttasıl
Bir çark döner ölümcül kan dökmede her fasıl

Kar tipi boran olur Urfa'nın bağlarında
Ya sabır Allah vardır yiğidolar bağrında

Öksüz yetim bebekler boynu bükük gelinler
Gecenin derininde secdelerde alınlar

Yunus nasıl emindi o balığın karnında
Yaradana sığındı öyle güldü yurdunda

Gece yastığa döker kanlı gözyaşlarını
Dua yağmurlarıyla atar telaşlarını

Ya Muîn! Koş imdada analar kan ağlıyor
Yardım eyle bu halka kefenler can bağlıyor

Aç bir canavar olmuş yutuyor bütün halkı
Çığlık çığlık tarıyor tüfekler makinalı

Geceler küsmüş gibi devleşiyor gövdeler
Arasında saklanmış koşturuyor gölgeler

Gitmesin dini mübin yetişin erenlerim
Bakın yol gösteriyor hatem-i peygamberim

Açıldı önümüzde mukaddes uzun bir yol
Mahzun olma hem övün kendine mukayyet ol

Dualar kul kimliğine bürünüp birer birer göklere yükseliyor, her biri kanatlanmış yukarıya süzülüyor.

Görüyor musun beyaz güvercinleri? Onların her biri sabinin ağzından çıkan çığlık çığlık duadır.

Ah! nasıl kanat çırpıyor ve nasıl korkmuş, o çocuğun yüreğini taşıyor. Tıp tıp atıyor sanki dışarı fırlayacak.

Gel avucuma kon beyaz güvercin, orada benim de dualarım var, al! Uçur fersah fersah da arşa çıkar.

Duyur asumana, melekler ağlasın, yalvarsın, onlar da dua etsin kavmime.

Ey dağlar, yüce dağlar içinizdeki gölgeleri salıverin, suları, ateşleri tutmayın gayrı. Taşları, kayaları fırlatın bu karanlık geceye.

Tam gözüne nişan alın bu devin. Kör olsun göremesin, ahraz olsun diyemesin, ayakları yere gömülsün gidemesin.

Benim kara gözlü ceylanlarım yine sende yayılsın.

Koyunlar kuzlasın, yılkılar koştursun, kuşlar korkusuz süzülsünler havada.

Bu semalar yine gülsün, en güzel mavileri giyinsin, bulutlar çiçeklensin.

Her birinde bir çocuk ip atlasın, buluttan buluta top oynasın.

Çocuk neşesi alemi sarsın da, bastıkları her yerde çiçek açsın.

O da ne? Dualara dalmışken, tam da zeval vakti uğultular duyuldu,

Fransız karargahının üstünde bir uçak dönüyor!

Yaylım ateş açtık ya, Fransız'a paketler attı geldiği gibi geri gitti.

Sus pus olduk, bu da neydi şimdi?

Bıçak açmıyordu ağızları.

Ya efendim;

ŞİİR

Ufukları yararak geliyor demir bir kuş
Tepemizde dönüyor ayyuka çıkıyor cuş

Bıçak gibi kesildi bir anda bütün sesler
O tayyare kafire aldırıyor nefesler

O gece sabahladı camide dedelerim
Gözyaşından seccade sermişti nenelerim

Bölükler silahlandı çeteler helalleşti
Halk ile çetelerim sevinçle vedalaştı

Dua ve hedef birdi taptığımız elbet Bir
Haydi babayiğitler tekbir getirin tekbir!

Vakit bir kuşluk vakti işaretler verildi
Kazino şosesinden hücumlara geçildi

Çatırdadı süngüler çeliktendi bilekler
Analar secdesinde uçuşuyor dilekler

Kaçan askerlerini geri getirdi düşman
Arkadan vuruluyor çetelerim bin pişman

Seksen üçü bulmuştu şehidimin sayısı
Her evde ayrı hüzün her evde şehit yası

Gittiler Mahmut Nedim bir de Şişko evine
Taarruz etti amma ağlar nasıl sevine

Ey yolcu! Bu topraktan parmağının ucunda
Huşu ile geçip git şehidim Hakk göçünde

Cerablus'taki kâfir Bireciği zapt etti
Suruç halkının şimdi ümidini tüketti

Boğazımda büyüyor kelimeler boğuyor
Bu aslan payı kime nasıl kısmet oluyor

Vatanımız göklere açılan bir kapıdır
Kimler geçer, kim göçer ancak Allah sırrıdır

Gafil olma, baş gözün, gönül gözün açık tut
Gördüklerini sakla sırrını deme unut

Bir ağıt boğazımda kıyametler kopmakta
Kaç cehennem hesabı haydi akşam olmakta

Duydunuz mu düşman Aynelarus'a gelmiş, gelmiş…
Aşair ateş açmış, Cerablus'a kaçmışlar, kaçmışlar…
Şehir dışında kuvvet toplanıyormuş…
Fransız Arappınarı'ndaki kuvvetlerden yardım istemiş!
Ey Urfalı! Düşman sıkıştı
Bir anda ateş açtılar, neler oluyor?
Köpeklerimizden bile korkar oldular beyim.
Böylece her gün birkaç köpek saldık bağlara, onlar ateş açtılar.
Ya, cephanelerini böyle tükettik beyim.

ŞİİR

Be hey şaşkın ecnebi tanımazsın sen bizi
Ecelle oynaşırız bela belanın izi

Zaman durmuş geçmiyor gölge gibi derinde
Yürekler gümbür gümbür yavuklusu ser'inde

Nereye dönersen dön Allah'ın vechi vardır
Bu topraklar bizlere atadan yadigardır

Tıpkı cephaneleri gibi yiyecekleri de tükeniyor, çaresiz bir arayışa giriyorlardı.

Sadece onlar mı, Ermeni zalimi de artık sona geldiklerinin farkında, kara kara çıkış yolu düşünüyor.

Beraber güzel günler yaşamadık mı, birbirimize destek olup zorlukları aşmadık mı, neydi sizi kandıran ey cahiller topluluğu?

Neden ihanet ettiniz, bizi arkadan vuracak ne vardı, bu kadar hınçlanacağınız ne vardı?

Artık bugün çaresiz ve pişman olmuşlar, ne çıkar çoktan gemileri yakıp nedamet denizinde boğulmamak için manevralar yapıyorlar.

Geç oldu vakit, geç oldu dostum. Biz dost değil miydik, neye heves ettiniz?

Bak! sömürdükleri insanları ölüme asker diye sürdüler, sana mı kıymayacaklar ha?

Şimdi ya açlıktan, ya da kurşundan geliyor ölüm, nereye gideceksin odunu ocağını bırakıp kimlere kul olacaksın?

Artık Ermeni'yle, Fransız birbirlerine topu atıyor, barış yolları arıyordu.

Yok beyim o kadar canımızı yaktılar ki, af yok, kaçış yok.

Bir yoktan başka bir yok zamanına girmiştik.

Sıra bize gelmiş gibiydi Allah'u alem.

Artık talih bize dönmüştü. Arkamızda Kuvayı Milliye de olunca kim tutar bizi, bir avuç gâvura pes etmeyecektik.

Fransızlar, bir dilekçeyle ve bir sürü istekle Ermenilerin güvenliğini bahane edip Urfa'yı terk etmeye razı olduklarını bildirmişler. Bak, bak!

Ya beyim, kulaktan kulağa bütün ova duydu, köyler duydu, gidiyorlar!...

Ya efendim;

ŞİİR

Eyyub'un sabrı ile gönlüne maya çalar
O heybetle kalkar düşmana korku salar

Tarihin her sayfası zaferleriyle dolu
Üç kıtaya hükmetmiş son durak Anadolu

Heybeti atlarından büyük olan çeteler
Gözlerinde çakıyor Yıldırım'lar Mete'ler

On nisan saat birde halk ile çeteler de
Sözleştiler beraber zirvede tepelerde

Atların toynakları saplanıyor karlara
Yüzünü sarmış asker gülüyor meşhudlara

Kanat vurup duruyor siyah Arap atları
Sabırsız bir bekleyiş huzursuz gök katları

Üç kıtayı dolanan güneş batmayan toprak
Bugün kuru çöl gibi soluyor yaprak yaprak

Ezanlar semada hür selalar okunsun gür
Melali unut bugün Allah'ın izini sür

Çöker bahtın karası her bir kalbin üstüne
Çaresiz bitmiş sabır, emir emir üstüne

Haymaların altında saklanıyor kimisi
Zerzembe'de nöbette teyakkuzda kimisi

Dava bizim davamız bu dövüş bizim dostum
Son söz vatan sağ olsun fedadır benim postum

Bekleriz siper alıp ağaç kovuklarında
Toprak oluruz hem de yerin oyuklarında

Biz hesaplar, muhabereler yaparken düşman ne haldeydi acaba?

Bize karşı blöf blöf üstüne, yıkılmaz kale gibi görünmeye çalışsa da, belli ki zor durumda.

Atlarını kesip yemeğe başladılar, keşif kolları etrafta at kemikleri görüyor, haber veriyorlardı.

Ne olmuştu da bu hallere düşmüşlerdi?

Ne sen sor ne, ne de ben söyleyim.

O nefesimizi kesen tayyare biraz ümitlerini artırmaktan başka bir şey yapmamıştı, gerçekte tükenmişler moral olsun diye bir saat tepemizde dönmüşlerdi.

Bizlerin moralini bozmayı başarmışlardı, kara yaslara batmıştık.

Ama beyim Allah bizimle bunu iliklerimize kadar hissediyorduk.

O tayyarenin ümitten başka verecek bir şeyi yoktu aslında ve bunu anladıkları zaman bir düşüncedir aldı gavuru.

Bu handikaptan nasıl çıkarız, kelleyi vermeden nasıl kurtuluruz?

Çanakkale'de başlarına ne geldiyse tarih tekerrür ediyor gibiydi.

Doğru duvar yıkılmaz beyim, belki biraz darbe alır, biraz sıvaları dökülür ama yıkılmıyor beyim.

Ermenileri bahane edip, aç kaldıklarını, çocukların zor durumda olduğunu, onlara zarar vermezsek Urfa'yı boşaltabileceklerini söylemeye başladılar.

O kibirli üstünler nereye gittiler sahi, gören var mı?

Bize hayatta kalmayı şartlar içerisinde lütfedenler?

Ey şaşkın! Fransa nire, Türkiye nire?

Hiç mi düşünmedin, bir iklimden bilmediğin iklimlere geldin, yaban ellerde halimiz nice olur demedin mi?

İngiliz kurnaz, kendini kurtardı çekildi. Ya sen ne olacak-

sın? Ya da ne olacağını hesapladın.

Evdeki hesap çarşıya uymadı değil mi?

Şimdi ne olacak, bu işin içinden nasıl çıkacaksın?

Ama ne gezer, hala burnundan kıl aldırmıyor.

Bir sürü şartlar yazmış, liste yapmış, öyle mi?

Silahlarımızı vermeyiz, bizi koruyun, Ermenilere dokunmayın, araç verin, 60 deve verin,

Yük arabası, asker verin. O da yetmez eşraftan on kişi verin.

Bu ne cüret!

Ya efendim;

ŞİİR

Tren gelir yedi başlı kapkara bir zırh giyer
Düşman taşır bir yandan dolu gelir baş eyer

Alev alev yanıyor demir yolu rayları
Gözleri çakmak çakmak gerildikçe yayları

Can havliyle uçuyor menzilini bilmeden
Haykırıyor yasını gözyaşını silmeden

Kolları demir taşlı ayakları prangalı
Kime hizmet ediyor hangimiz kara bahtlı

Açıldı kapı sırlar döküldü küp kırıldı
Erenler ayaklandı ruhlar semaya doldu

Anadolu kalbinde yatıyor pir Mevlana
Harrani'yle Karenli Veysel yetmiş davana

Kerbela'dan sevgili Hüseyn geliyor şehit
Dört halife duada ruhları el'an şahit

Ey Türk'ün erenleri haydi ayağa kalkın
Ey pir-i Türkistan'ım Şeyh Gazali uyanın

Arslan Baba, Yesevi, Hakim Ata kalk da gel
Hu çek, havaya karış, fırtına ol, tozan yel

Ah! Beyim o gece başka gece, bir dua gibi bitmeyen, bir dava gibi güdülen, bir halden başka bir hale geçilen bir geçitti.

Öyle bir geçit ki, yolsuz, dumansız, sessiz.

Evet seslerin içindeki sessizlik.

Hamuş!

Sus!

Dinle!

Duyuyor musun beyim, dinle sana ne anlatıyor. Tarihin yıpranmış sayfalarından biridir bu!

On Nisan gecesi aşiretler, Kuvayı Milliye ve halk, herkes ayaktaydı.

Fransız canını kurtarmanın derdinde, halk kurtulmanın derdinde.

Herkesin hayali kendine beyim. Öyledir, bu beşerin yaradılışında var.

Fransız hazırlanıyor, hastanede yaralı askerleri var, yetimleri düşündüler mi bilmem. Yahu kim canının derdine düşerken başkasını düşünür?

Atlar, arabalar, develer bir yandan yükleniyor, ağır makinalılar, toplar, erzaklar sıkı sıkı bağlanıyor.

Geride bir şey bırakmamaya çalışıyorlar, bir yandan da endişe içindeler. Bu beladan nasıl sıyrılacaklar, kendilerini bekleyen trene atabilecekler mi?

Nasıl bir kuyunun dibine düşmüşlerdi? Oh, mon Dieu!

En iyisi gece yarısı herkes uyurken sessizce çıkmak. Mantıklı, sabah kalktıklarında kendileri kim bilir nerede olurlardı.

Şşşttt..., ayak ucunda yürüyün, kimse duymasın. Etrafı kolaçan edin, kimse görmesin.

Allah'ım burada bizim ne işimiz vardı, evimde yatağımda olmak varken.

Soğuk terler dökerek hazırlıklarını son kez gözden geçiriyorlardı.

Hani gözümü kapasam, açtığımda evimde olsam misali.

Görünmez olsam, hatta hiç olmasam.

Nasıl bir duygudur beyim?

Hazırlıklar bitip gitmek vakti gelmişti. Yaşadıklarını düşündüler, şimdi saçma gelen onca anı sislerin ardından kıs kıs gülüyordu kendilerine.

Gitmek, gitmek, sonsuza kadar gitmek.

Bazen ümittir, bazen pişmanlık, bazen korkunun anasıdır.

Bildin mi?

Ya efendim;

ŞİİR

Keser döner sap döner, gün gelir hesap döner.
Mazlumun ahı tutar, gün döner devran döner.

Ey asker şanlı asker ölüme gidiyorsun
Ölüm senden korkmakta eminsin biliyorsun

Şimdi söyle sen bana bileğini kim büker
Top tüfeği kâr etmez düşman toprağa düşer

Mahmuzladın atını göklere kanat kanat
Sevdaya uçar gibi kanat kalbini kanat

Yer kayıyor adeta resmigeçitte dağlar
İçin için kaynıyor savaş alanı bağlar

Arappınar yolunda Şebeke Boğazı'nda
Gözü kara Urfalı canları boğazında

Bir zorlu geçittedir Akabe noktasında
Serilmiş sofraların ölüm var lokmasında

Kervan sessiz gidiyor korkudan bunalıyor
Ayağında keçeler develer daralıyor

Duymasın sizi kimse gidelim biz sessizce
Çıt çıkmasın aman ha kurtulalım bu gece

Koyuldular yollara Hızmalı'nın ucuna
İki koldan başladı kervan hedef Suruç'a

Altmış deve, yüz asker dört yüz altmış Fransız
Yola revan oldular yollar ise vefasız

Ciğerlerine dolar teneffüsle endişe
Bir türlü kurtulamaz bu korkudan hemişe

Dört jandarma beraber Ömer İzzet Efendi
Geçtiler yürüyüşe komutan *"haydi"* dedi

Ah beyim!

İnsanoğlu derin bir kuyu, bir kara delik gibi bulduğunu yutuyor.

Doydum demesini bilmiyor, aldıkça alası geliyor da nereye kadar?

O geceyi hiç sorma, sorma neler olduğunu.

İsgalde ay nasıl utanıp saklandıysa, yıldızlar karardıysa ve gece nikabını çektiyse, bu gece de öyle oldu.

"Ne uğursuz vakitler, trene canımızı atarsak kurtuluruz" diyordu Fransız.

Bilmiyordu ki uğursuzluk yaptıkları işlerde, bu ortamı kendileri yarattı, belayı çağıran onlardı.

Küçücük bebelerin ne suçu vardı?

Kendi canının derdine düşmüş bu millet size ne yapmıştı

da hevesinizin peşinden sıcak yuvalarınızdan çıkıp ta buralara geldiniz, ne işiniz vardı?

Yok beyim insanoğlu doyumsuz, bugün olsa yine yaparlar.

Tantanayla geldikleri gibi yine tantanayla gidiyorlardı. Gidiyorlardı…

O burnu havada bir sözüyle insanların hayatını söndüren gafil, şimdi pılısını pırtısını toplamış, gözleri kuş uçurarak sessizce gitmeye bakıyor, ecel terleri döküyor…

En ufak çıtırtıya kulak kesiliyor, yüreği ağzında ilerlemeye çalışıyor.

Kılavuz diye aldıkları Ermeniler rahat durmuyor geçtikleri yerlerde köylüye ateş ediyordu.

Şebeke Boğazına gelindiğinde işin rengi değişti.

Güvenliği sağlamak üzere önceden bu dağlarda siper alan aşiretler ve çeteler bekliyordu. Silah seslerini duyan çeteler bunu bir işaret olarak aldılar ve olanlar işte o zaman oldu. Şehirde sesleri duyanlar akın akın Şebeke'ye gelmeye ve çatışmaya başladı.

Fransız hemen hayvanların yükünü indirip karşılık vermeye, canını kurtarmaya bakıyor, kimi köprü altına sığınıyor, kimi kaçmaya çalışıyordu.

Mahşer, bu olmalıydı;

Ya efendim;

ŞİİR

Karanlıkta bin gölge eşlik ediyor gence
İğne düşse irkilir bu gece başka gece

Altında doru atı ayaklarında keçe
Sessizce ilerliyor başında sarık peçe

Toprağı eşeleyip burnundan ateş solur
Olmaz denilen şeyler gün gelir gerçek olur

Yurdum deyip tutunan aşiretler beraber
Bekliyorlar sabırsız gelsin küçük bir haber

Arkasında müfreze sanki yardım ediyor
Bir işaret bir ışık çetelerden bekliyor

Dizginleri sıkıyor sessizliği dinliyor
Girmiş siper yerine bir işaret bekliyor

Her kayanın dibinde karanlıkta bir gölge
Baksan zannedersin ki kayanın şekli böyle

Çetelerim dört koldan dedi Allahu Ekber!
Kösler vursunlar haydi zafer senindir asker!

Kükremiş aslan idi uçuyordu çeteler
Takırdadı tüfekler önündeydi peygamber

Allah Allah narası boşlukta büyüyordu
Ey Allah'ım bu kavga ne şanlı yürüyordu

Binip rüzgar atına kıvrım kıvrım uçuyor
Gaipten bir ses gelip müjdesini saçıyor

Suruç köyleri ile Milli kuvvet birleşti
Onlarca yiğit adam altı saat çatıştı

Bu ne devrandır böyle iki cihan ayakta
Mevcut yetiyor sana, veriliyor dayak ta

Kartallar havalandı dağ zirvesi titredi
Sanki yer gök sallandı arslanlarım kükredi

O gün erisin setler, salın Ye'cüc Me'cücü
Seyreyleyin uzaktan düşmanda hercümerci

Kan kusturan düşmana bugün vurun ha vurun
Aman yok mahşerde ecel yolunda durun

Musarrah görünüyor hesap zamanı geldi
İşgale benzemez bu Hakk'ın mizanı dendi

Ah beyim!

O gecenin üstüne gün doğar mıydı, güneş Şebeke'ye bir daha uğrar mıydı?

Bu topraklar tarih boyunca birçok savaş, bir, çok kuşatma gördü. Kavimler geldiler, kavimler göçtüler.

Obalar kuruldu, beylikler, devletler kuruldu dağıldı, böyle bir can pazarı görmedi.

Beyim, önce tedbir olarak konuşlanan aşiretler ve çeteler, kervanın etrafa köylülere ateş açtığını görünce artık ok yaydan fırlamış, korkulan olmuştu.

Şehirden köylerden silah sesini duyan herkes akın akın Şebekeye akmaya başladı. Bu nasıl bir manzaradır siz tahmin edin.

Yer gök insan kaynıyor, silahı olan ateş ediyor olmayan eline ne geçirmişse hücum ediyor.

Sajous, derhal savaş düzeni alıp kendilerini bir köprünün altına atıp, korumaya ve karşı ateşe başlamıştı.

O gece, gece miydi, ecel miydi belirsiz, bir görünmez el tokat üstüne tokat atıyordu.

Bir kısım düşman bir yolunu bulup kaçmıştı ama kalanlar kötü durumda, dört yandan sarılmış bir gayya kuyusuna düşmüşlerdi.

Daha doğrusu kendi kazdıkları kuyuya kendileri düşmüştü ve bunun sorumlusu yine kendileriydi.

Kum gibi insan kaynıyor herkes canının derdine düşmüş canhıraş çarpışıyordu.

Toz duman, göz gözü görmüyor rastladıkları düşmana aman vermiyorlardı.

Artık iş rayından çıkmış, sadece çarpışıyorlar, ölümüne bir

kıyım.
Ölümüne bir can pazarı, buradan çıkış yoktu beyim.
Ya efendim;

ŞİİR

Atların yeleleri rüzgarla dans ediyor
Her bir adımlarında şimşek gibi yetiyor

Akın akın gidiyor çeteler Şebeke'ye
Yarıyor şerha şerha aman yok kefereye

Bir mahşer yeri gibi kaynıyor insan seli
Bu bir kıyamet hali yakındır sûrun sesi

Bu gece başka gece yarın başka olacak
Bu sabahın güneşi başka türlü doğacak

Bayrağıma göz diken ırzıma dokunanlar
İzinsiz toprağıma yurduma sokulanlar

Ciğerimi eliyle söküp gülüşen düşman
Bebeğimi damlarda vurup öldüren düşman

Ahım seni bulup da hesabını tutmaz mı
Bu devir sanki seni yakalayıp yutmaz mı

Sır dolu korkunç gece iğne düşse irkilir
Zemin kaygan tuzaklı gökten yıldız çekilir

Ayaklanmış telaşla Fırat Dicle ırmağı
Esrik zaman zinciri zapt ediyor korkağı

Her gölgenin altında bir arslan saklanıyor
Çıkan en küçük sesi radar gibi tarıyor

Bir çınar gibi ulu yaprağı beş parmaklı
Altında doru atı başı peçe sarıklı

Doğruyu söylemiyor işte müfteri zaman
Suçlar bizimmiş gibi yalan söylüyor yalan

Tarih tekrar etmiyor kime olacak mezar
Kim ninesinden dinler, kim destanını yazar

Kimse *"ne oldum?"* dememeli, *"ne olacağım?"* diye sormalı.

Sahi şimdi ne olacak?

Bu kendini beğenmiş zavallıların sonu ne olacak?

Hani gelirken ne kadar ümitli ve hayal doluydular, artık Türk adını tarih sayfalarından ebediyen silecekler onların da ülkelerinde güneş batmayacaktı.

Ne oldu, ne oldu da bir rüyadan uyanıp başka bir kâbusun içine yuvarlandılar?

Allah'ım bu bir rüya olsa biz aslında evlerimizde uyuyor olsak. Değildir, gerçek olamaz.

Bizi karşılamayanları astıran, bir millete musallat olan biz değil miydik, bu duruma nasıl düştük?

Ya efendim;

ŞİİR

Kararıyor gökyüzü homur homur bulutlar
Aşikâr oldu şimdi sıra sıra boyutlar

Şimşekler göz alıyor çakmak çakmak asuman
Karanlık gece değil bizim halimiz yaman

Ne dehşetli bir gece çığlık çığlık karanlık
El yordamı her adım bir meçhule yolculuk

Ölümsüzler yurduna gidiş var dönüşü yok
Şu merasim şehadet gönüllüsü ne de çok

Heveslerle geldiği bu yer çekiyor şimdi
Korkularla örülmüş bir matem perdesini

Pişmanlık çoktan sardı gururlu benliğini
Tekmeliyor ateşten hayaller demliğini

Bütün halk Akabe'ye doğru akmaya devam ediyordu, artık bu insan selinin önünde durmak mümkün değildi.

Bir uğultu, bir uğultu ki kulakları sağır ediyor. Arkasında sanki çölde kum fırtınası çıkmışçasına bir toz bulutu o kalabalığı yutuyor.

Nicedir halin ey insan?

Nasıl bir güne doğuracaksın güneşi?

Ah daha sabahın açmasına çok var ve biliyorsun ki bu yolun dönüşü yok.

Çöl sandığın bu yerler ne kadar da kıymetliymiş meğer.

Meğer sen ne kadar şanslıymışsın ki tüm dünya gözünü buraya dikmiş, kim kaparsa hesabı, pazarlığa girişmiş. Bildin mi?

Bak canını nasıl da siper ettin bir avuç toprağı bile kıskanıyorsun.

Kıskanmalısın, canını sebil edecek kadar gözlerin neden karardı?

Bu, aşktır!

Vatan aşkı! Hiçbir şeye benzemez. O, senin güzeller güzeli yavuklundur kıskanırsın.

O, senin yuvandır kıskanırsın O, senin anandır, babandır kıskanırsın. O, senin evladındır kıyamazsın. O, senin mahremindir saklarsın.

O, senin namusundur, gözlerinden ateşler çıkar. O, senin şerefindir, kimliğindir.

O, senin bayrağın, öpüp başına koyduğun. Onunla başın dik

gezersin. Vatan, senin adındır.

Vatan sensin, sen vatansın!..

Ya efendim,

ŞİİR

Bilmediği bu yerden gizli kaçıyor düşman
Gelip geleceğine şimdi oluyor pişman

Gökten uzanan eller tutuyor yakasından
Bir kâbus olmalı bu, dili lal korkusundan

Trenlerde şarkılarla, kahkahayla geldiniz
Yer beğenin, nereye şimdi gideceksiniz

Nereye kaçacaksın hani seni kurtaran
Yol bilmez iz bilmezsin nereden hangi yoldan

Gecenin tülü indi sessiz dünya karanlık
Bitmeyen bir ızdırap ediyordu yaranlık

Yerin üstü var ama yerin altında ne var
Bekliyor seni hemen sabırsız şehit canlar

Sıkıştı bir boğaza canı gidiyor şimdi
Canımıza kasteden o kibirliler kimdi

Şimşekler göz alıyor çakmak çakmak asuman
Karanlık gece değil bizim halimiz yaman

Ah beyim!

O geceyi anlatmak çok zor. Düşman zorda ya, bizim halimiz el aman.

Silah seslerini duyan ahali, çoluk çocuk, kadın ihtiyar kim

varsa hepsi sözleşmiş gibi koştular Şebeke'ye. Canlarından zerre korkuları yoktu.

Söz konusu vatansa gerisi teferruattı.

Biz ölürüz ama evlatlarımız kendi yurtlarında yeniden canlanır, yeniden göverir, hayat yine bizimle başlar.

Hepsinin yüzünde nur, ay gibi parlıyor, köprü altına kayaların ardına saklanan düşman gelmekte olan bu aydınlığa bir anlam veremiyor korkusu arttıkça artıyor.

"Bu ışık seli bizi yutacak ne yapmalı ne etmeli buradan kurtulmalıyız" diyor.

Geriye dönüp yola devam etmek isteyenlerden bir grup şans eseri bir yolunu bulup bu cehennemden kaçmayı başardı.

Diğerleri çarpışırken sessizce karanlığa karışıp izlerini kaybettirdiler.

O hengamede fark edilmediler, nereye gittiklerini bilmeden koştular, koştular, ta ki sesler azalıp bir süre sonra da duyulmaz oluncaya kadar.

O zaman nasıl bir belaya bulaştıklarını anladılar ve Allah'a kurtuldukları için şükrettiler.

Biz Hakka aşığız beyim, dünyayı da her fani gibi severiz ama hedefimiz dünya değildir. Onlarla aramızdaki fark budur.

Dünyaya hükmetmek nemalanmak her şeyin sahibi olmak onlar için amaçtır, bizim için ise araçtır, bunu anlamazlar. Bizim kültürümüz, genlerimiz, mayamız bu yoldadır.

İşte bu yüzden gerektiğinde öncelik canımız değil vatandır. Şehitlik en yüce makamdır, Cemal'e kavuşmanın mutluluğu.

ŞİİR

Yaprağa yazılmış tüm kaderler hem kalemsiz
Asılmış hüküm ferma hamuşan var kelamsız

Harrankapı'dan Nemrut yollarında kafile
Düşmanlar endişeli çırpınıyor nafile

Eyer vururken kıpır kıpır oynayan atlar
Süvariye güvenir cesaretini katlar

Siverekli kahraman senin hakkın öğünmek
Fransız'a İngiliz'e bırak kalsın dövünmek

Akın akın her yerden Şebeke'ye koştular
Kurtuluş günümüzü birbirine muştular

Mütemayil tenkile elinde otomatik
Yarattığı şu ortam ne kadar dramatik

Gözlerden çıkan ateş kurşun oldu sağıldı
Kaçamadı düşmanlar her tarafa dağıldı

Develerini çözüp siperlere yattılar
Canlarını son anda köprülere attılar

Ne dehşetli bir andı her yandan sarıldılar
Bu sofra başka sofra ikiye yarıldılar

Aklını kullananlar bir yol bulup kaçtılar
Diğerleri çaresiz durup ateş açtılar

Ömer İzzet Efendi bineği vurulunca
Yetişti düşman hemen elleri burulunca

Cezayirli imamın sarığını salladı
Ateşkes emri ile bir an barış sağladı

Birden gaflete düştü çeteler afalladı
Fransızlar birkaçını keklik gibi avladı

Acımasız işgale acımasız son geldi
Her biri teker teker tatlı canını verdi

Çatışma Urfa garbı üç beş adım ileri
Suruç Arappınar yol kavşağıydı elleri

O gece nesne sessizliğe büründü, olacakları bilmiş gibi. Halilurrahman'da balıklar derinlere daldılar, vahşi hayvanlar inlerine çekildiler, Kuzgunlar dallara saklandılar.

Dağlar, ah o dağlar bağırlarının üstündeki bu savaşa şahit oldular.

Bu bir var olma savaşıydı. Zaten büyük çatışmalardan zor bela kurtulan bu halkın savaşacak gücü ve isteği olamazdı, olmazdı.

Düşmanlar, Çanakkale'de ummadıkları yenilgiyi hazmedememiş, hile ve desiseyle böyle bir yanlışa kalkışmışlardı. Hatta birbirlerine yurdumuzu ikram edecek kadar gaflete düşmüşlerdi.

Halk yoksul ve çaresiz kalmış olabilir ama, işte düşman bilmiyor, bizi hala bilmiyor. Göğsümüzdeki o imanı, inancı anlamıyor.

Bizi kolay lokma olarak görüyor ya, şimdi öğreniyor, öğretiyoruz.

Çanakkale gibi her karış toprağımız ilimiz, yüreğimiz geçilmez. Akabe gibi, geçit vermez sarp bir boğazdır, geçemezsin.

Nihayetinde geçemediler ve şimdi çaresiz kaldılar.

Ya efendim;

ŞİİR

Gökte melek, dalda kuş kanadına sarınır
Allah Allah! Nidası hafifletir arınır

Her zamanın savaşı icabıdır devrinin
Kavimler gelir gider devamıdır evrenin

Bir yandan ölürüz biz bir yandan çok oluruz
Yeteriz Alimallah yeteriz yek oluruz

Ya Allah vurun diyor acımayın kâfire
Vurun Allah aşkına davetsiz misafire

Toz duman arasında ellerde mavzer süngü
Uçuşuyor havada el ayak bin bir sövgü

Havada uçuşur o gurura esir kelle
Ah! Ne müthiş bir vakit yetiş Azze ve Celle

Atını mahmuzladı dönüş yok seferinden
Görklü bir ufka doğru uçuşan neferinden

Emel ipine tutun hayallere dalıver
Feleklerden de yüksek tahayyülü alıver

Muhtel mi geri dönmek kurban kınalı başı
Cennete gider gibi yükselir yerden naşı

Yansıtıyor resmini bembeyaz hilalimin
Kan gölünde kefere kurbanı alemimin

Kan kırmızı bir yol var şimdi ecele doğru
Bata çıka gidiyor perişan insanoğlu

Mahşer midir hatemi insan sesi ve mermi
Toz duman kan gölünden canlı bir fert döner mi

Altı saat içinde dünya tersine döndü
Ne acı zulmedenler bu topraklarda söndü

Şevkin kıyılarında nasıl da koşuyorlar
Allahtan gelmişiz biz diyerek coşuyorlar

Şehidim gülüyor bak Tesnim'den sulanıyor
Gül kokuyor bedeni rahmetler dileniyor

Şen olasın Urfalı bugün senin düğünün
Birlik oldu beraber önlerinde eğilin!

Ya beyim, o gece bitmez oldu gün ağarmadı, güneş doğmadı sanki.

Aşiretler, çeteler ve halk bu geceyi tarihin derin sayfalarına geçirdiler. Düşman emelleri gecenin derinine havale ettiler.

Dağ taş ova bu gecenin şahidi oldular.

Şehitlerimiz gül kokulu terler döktüler toprağa.

Bu yüzden Urfa gül kokar buram buram, acı bir sedadır gökyüzüne asılı kalmış.

Derin bir iç çekiş, yaşadıklarına. Gururla geçmişe sarılıştır.

Aşiret kuvveti ve çeteler o gece altı saat düşmanla canhıraş savaştı. Gün ağarırken bir sessizlik çöktü boğaza.

Artık bu yerlerde yabancı gölgeleri olmayacak, bilmedikleri bir dilde konuşulmayacaktı.

Her şey aslına dönmüş bir devrin üzeri bayrağımızla örtülmüştü.

Evet birazdan güneş olanca haşmetiyle yüzünü göstermeye başlayacaktı. Bir zulüm hikâyesi mutlu sonla bitmişti.

Urfa'ya dönüş yolunda bir yiğidin söylediği hoyrat olanca gücüyle dağlarda dalga dalga yankılanıyordu;

"Harpten döndüm yurda ben
Oldum hurda hurda ben,
Ben bir Türk çobanıyam
Koyun vermem kurda ben.
Ben ölüm, düşman kurşunundan ben ölüm,
Ay yıldızlı bayrak için ben ölüm
Şirin Urfa'm için ben ölüm"

Çeteler koro halinde;

“Kolumu salladım toplar oynadı
Kara daş içinde çete kaynadı
Yaşasın Urfalılar teslim olmadı

Di yeri yeri yeri
Kumandanım yeri
Çetelerim gidiyor
Dönmüyor geri

Şişko'nun damından atladım geldim,
Cabırhanam döküldü topladım geldim
Zalım düşmaları hakladım geldim
Di yeri yeri yeri
Kumandanım yeri
Çetelerim gidiyor
Dönmüyor geri”

Türküsünü söyleyerek şehre doğru akıyordu.

Kadınlar damlarda zılgıtlarla gelenleri karşıladılar, çocuklar sokaklarda bekliyor, sevinçle hopluyor, *“hala hala heyy”* çekiyorlardı.

Farkında idiler ki artık korkmadan kapıdan çıkarak tetirbede oynayacaklar. Topları yoktu, varsın olmasın, o da olurdu. Değil mi ki artık düşman yok, olsun gülle yapar oynarlardı. Oh! Yaşasın.

Akabe Tepesi'nden inen kalabalık artık telaşsız ve yorgun Bediüzzaman Mezarlığı'nın önüne geldi. At arabalarına yatırılmış çok yaralı vardı. Çoğu son nefesini vermek üzere, ama sabırla sevdiklerini dünya gözüyle son bir kez görmek için ölüme direniyor, oluk gibi akan kan, yolları dereye çevirmiş, bana mısın demiyor.

Ettikleri yemini tutmuş Urfa'yı düşmandan temizlemişlerdi, vatan sağ olsun! Çoğunun ana babası koşup yetmiş evlatlarına sarılıyor, hasret şerbetini yüreklerine dolduruyordu.

Kiminin evladı yanına uzanmış baba kokusu nedir içlerine sindirmeye çalışıyordu.

Yavuklular boynu bükük kadere teslim, bir yanı ağlarken öbür yanı gururla gülüyordu.

Gelen hiçbir yaralı mezarlıktan ileri gitmediler, biliyorlardı ki az sonra emanetlerini teslim edecekler. Götürmek isteyenlere engel oldular.

Şehitler yıkanmadan kıyafetleriyle gömülürler, yaraları kanamaya devam eder beyim.

Üstündekiler şehadetlerine şahit olurlar, gülen gözleri diğer alemleri görür sevinirler. O yüzden şehide saygı gösterilir öylece toprağa teslim edilirler. Bunu bildikleri için bir adım öteye gitmemiş, son bir kere sevdikleriyle helalleşip gözlerini bu dünyaya kapamışlardı.

Her birini özenle kabirlerine yatırdılar, tekbirlerle üzerlerini örttüler ve sırladılar.

Aslında örtülen bu zalim devirdi, ne uğruna bu kaosu çıkardıklarını unutup kapanan devrin çarklarına takılan Sajous ve diğerleri yok oldular, baş almak hülyasıyla gelenler başını bıraktı bu topraklara.

Ya efendim;

ŞİİR

Tepelerin ardından yükselir kızıl güneş
Muharip göğüsleri kan rengi güneşe eş

Mustafa'yı aldılar dört tekerli tahtaya
Vücudu kan pompalar izin vermez sayhaya

Yavrusunu koynunda avutuyor sessizce
İkisi de uyumuş cennet kokar kendince

Dökülüyor zamanın gül kokulu minesi
Cennetin derininden çekip alır ninesi

Kaybederken kazanan, kazanırken kaybeden
Eksilir koca şehir her yerden beden beden

Ey şüheda! Uyanın bugün bayram günüdür
Savunulan vatanın hem yarını dünüdür

Ağlama gazi anam oğlun bugün şehittir
Anzılha'da balıklar gökte melek şahittir

Şehitler ölmez baba gül bahçesi bizimdir
Beşikte kalan bebe bıraktığım izimdir

Bir devir böyle geçti aylar seneler yitti
İnsanlar hiç gülmedi gençler ölüme gitti

Bilinmiyor sonucu kim kazandı kaybetti
Kapkara bir canavar azametli heybetli

Hortum oldu yel oldu her yeri dümdüz etti
Onurlar yerle yeksan insanlığı yok etti

Allah bir daha bu millete o günlerin benzerini yaşatmasın.

Sabah gök kapıları açıldı, bütün yaşananlar kanatlı atlara yüklenip göğe çekildi. Gökler tekrar örtüldü.

Urfa'nın kurtuluşu bir destandır beyim, içinde kahramanlar, çocuklar, inanmış ruhların olduğu bir zamandır.

Ya efendim;

ŞİİR

Dağlar yanar sular yanar Urfa'da
İbrahim'e ateş olan bu aşkla
Hû'lar döner, alem döner Urfa'da
Aşkın ile yandım Allah Urfa'da

Ben ağlarım sular ağlar Urfa'da
Otlar kurur ova yanar bağrında
Aşığına gönül verir damlada
Hasret çeker sabır çeker Urfa'da

Sen gelirsen mevsim döner Urfa'da
Güller açar bahçelerde bağlarda
Hayat güler yüzüm güler canan da
Aşkın ile yandım Allah Urfa'da

Bir kaval sesi yanık yanık esiyor, bir asrın ötesinden gönüllere geliyor.

Bebeğim beşiğinde mışıl mışıl uyuyor.

Sevdalanan gençler dar sokaklarda sevdiceğinin yüzünü görmek umuduyla gidip geliyor.

Elinde bir tas suyla bir çocuk dama çıkmış iftar topunun atmasını bekliyor.

Usta eller cülhaları dokuyor.

Biyanbalcı sokakta gür sesiyle bağırıyor.

Çocuklar tetirbede çaput toplarıyla oynuyor.

Geceye hazırlanan tahtlar kuruluyor, hayat yıkanıyor.

Nenem Kur'an okuyor, birazdan babam aşlıkla kapıdan girer.

Köşede kalaycı kapları parlatıyor.

Yoğurtçu, şireci, tütüncü satış yapıyor.

Bugün de çarşı kalabalık, Balıklıgöl ana baba günü. İbadet edenler, balıklara yem verenler, Ağ Balığı görmek için çabalayanlar, koşuşan çocuklar…

Çocuklar…

Her şeyden habersiz neşeyle koşturan çocuklar.

Akabeden geçiyorum, yüreğim buruk.

Orada ne canlar bıraktık, neler yaşadık?

Oradan keyifle geçmek uğruna nasıl da savaştık?

Ve başardık!..

Bildin mi?

ŞİİR

Üstüme gelsin vursun bora rüzgar fırtına
Boşalsın gökten yağmur şu nefsimi boğarım
Yer yarılsın gök düşsün yükle gitsin sırtına
Zümrüd-ü Anka soyum küllerimden doğarım

Masallarda kahraman rüyalarda bir peri
Kimine şiir oldum kimine savaş eri
Gökler yurdumdur benim hiç tanımam ki yeri
Zümrüd-ü Anka soyum küllerimden doğarım
Tarihin ilk gününden son anına yaşarım
Ufuklara sığmayan zamanları aşarım
Yandı bitti kül oldu diyenlere şaşarım
Zümrüd-ü Anka soyum küllerimden doğarım.

Tarih kitaplarına sığmayan bu efsane şehir, her birimizin kalbine sessizce süzülür orayı mekân tutar.

Bir varmış, hep var olacak, gül kokulu memleket!

Seni anlatmak kolay değil.

Yüzün ak olsun, suların çağlasın, bahçelerin şen olsun.

Aziz vatanın aziz toprağı, üzerinde peygamberlerin yürüdüğü, iz bıraktığı paha biçilmez hazine, sana selam olsun.

Dünya durdukça vatanım ol, yüreğim seninle sevinsin, gözlerim seninle aydınlık olsun.

Seninle türkülerim dağlarda gezsin, sesim seninle gür çıksın.

Ey gül şehri! her köşenden güzel kokular gelir, bağlarında Muhammediye gülleri, yamaçlarında yiğit insanların izleri.

Ey! ruhların toplandığı kutsal mekân, göklere açılan kapı, gönüllerin neşesi, kalbimin son atışı.

Ey! seninle çoğaldığım, seninle gönendiğim ve seninle yaşadığım aziz toprak!

Sana ne yazsam nasıl anlatsam eksik kalır.

Ruhumu ruhuna kardığım,

Hasretiyle yandığım,
Allah'ıma kurban olduğum!
Dinle!
Bir sevdalı, ciğerinin ateşini nasıl haykırıyor!

Vatanın selameti için çalışan tertemiz ceddimizin önünde saygıyla eğiliyor, Allah'tan rahmet diliyorum, makamları âli olsun.

Şûle TOPÇUOĞLU URAL

METİNDE GEÇEN ŞAHSİYETLER (Alfabetik Sırayla)

Ahmet MESTÇİ (1899-1994): 1. Dünya Savaşında Doğu Cephesinde savaşmış, terhis olup Urfa'ya dönmüş. İşgalle karşılaşınca yedek subaylarla birlikte örgütlenip mücadele etmiştir. Bölük kumandanlığı yapmış, Karalök'ün bağına yapılan hücumda üç yerinden vurulmuştur. Urfa'nın tahliyesinden sonra Gaziantep ve Sakarya'da hizmet etmiş, bundan dolayı üç şeritli İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmiş-tir.

Ali İhsan PAŞA; Tümgeneral Ali İhsan SABİS (1882-1957). 1918 de atandığI Urfa'nın da bağlı olduğu Musul 6. Ordu Kumandanıyken ordusu lağvedilince İstanbul'a çağrıldı. 1919 da Malta'ya sürüldü. Mondros Mütarekesi'nden sonra Urfa'ya gelmiş, işgale karşı Mutasarrıf Nusret Bey'e tavsiyelerde bulunmuştur. 1922 de emekli ve 1950 de Afyonkarahisar Milletvekili olmuş "Harp Hatıralarım"adlı eseri yayımlanmıştır.

Ali ŞELLİ. Şellizâde Ali Ağa (Aybar) 12'lerdendir. Mahalle örgütlenmelerinde, Kuvayı Milliye'nin Müdafaayı Hukuk Cemiyetinde ve iaşe kurullarında Suruç cephesinde önemli hizmetleri olmuştur.

Arabîkâtibizade Komiser Şakir (Yazgan) (1876-1969): Babası Rodos Ticaret Mahkemesi Reisi Mehmet Salih Bey'dir. İlköğrenimini Urfa'da tamamladıktan sonra Polisliğe başvurdu. Milli Mücadele'de İstanbul'da Karakol Teşkilatı'nda çalıştı. Urfa'nın Kurtuluşu'nda 12'ler diye bilinen Müdafaayı Hukuk Cemiyeti'nin üyesiydi.

Barutcuzâde Hacı İmam; (1865-1928): İngiliz işgalinin başlangıcında Nusret Bey tarafından oluşturulan milis teşkilatında çete reisiydi. Daha sonra 12'ler ve 9 Şubat sabahı Urfa'ya giren Kuvayı Milliye'nin iaşe kurulunda yer aldı.

TBMM tarafından 05/04/1925 tarihinde "Urfa harekâtındaki fedakârca çalıimalarından" dolayı 2610 sayılı kırmızı şeritli İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmiştir.

Bedirağazade Halil Ağa (AYDOĞDU) (1865-1922): Yüzbaşı Bedir Ağa'nın oğludur. Güllü Osman Efendi'nin evinde toplanan 12'ler arasında ve 9 Şubat sabahı Urfa'ya giren Kuvayı Milliye'nin iaşe kurulunda yer aldı. Mücadele'de aldığı hastalıkla vefat etmiştir.

Binbaşı Ali Rıza Bey; Jandarma yarbay Ali Rıza Türksoy (1876-1948). Arapgir doğumlu, İngiliz ve Fransız işgalinde Urfa Jandarma Kumandanlığı yapmıştır. Müdafayı Hukuk Cemiyetinin kuruluşunda öncülük etmiş ve Belediye Reisi Hacı Mustafa yardımıyla cemiyeti kurmuştur. Harran aşiretlerini örgütlemesi nedeniyle Fransızlarca sorguya çekilmiş, tutuklanmış fakat bir yolunu bulup Sivereğe firar etmiştir. 1948 de vefat eden Ali Rıza Bey'in "Urfa Mücahedesi" adlı anı kitabı vardır.

Binbaşı Pehlivanzade Nuri Bey: (1875-1932) Fransızların 11/Nisan/1920'den sonra takviye kuvvetleriyle tekrar Urfa üzerine yürümesi üzerine Kuvayı Milliye Taburu 8/Mayıs/1920'de onları Sarı Mağara'da karşılamış, akşama kadar süren çatışmadan sonra Fransızları geri püskürtmüştür. Bu şiddetli çarpışmalarda Urfa Mahalle Milislerine ve aşiretlere Kuvayı Milliye kumandanı Bnb. Nuri Bey komuta ediyordu.

Canbeylizâde İsmail Remzi (GÖNÜL) (1900-1995): Milli Mücadelede yedek subay olarak Kuvayı Milliye taburunun bölük komutanlığında bulunmuş, işgalin çeşitli safhalarında hizmetinden dolayı T.B.M.M. tarafından 22/5/1926 tarihinde kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

Cudi Paşa: (1870-1924) Hacı Ali Efendizâde Cudi Paşa, Siverek Bucak aşiret reisi, Siverek eski Belediye ve Müdafaayı Hukuk Cemiyeti reisi. Daha sonra T.B.M.M. 2. Dönem milletvekili. Kurtuluş mücadelesinde önemli hizmetleri olmuştur.

Hacı Kâmilzâde Ahmet Rami (YETKİN) (1889-1940); Hacıkâmilzâde Küçük Hacı Mustafa'nın kardeşidir. Urfa mücadelesinde Kuvayı Milliye saflarında hizmet etmiş Mahmut Nedim'in Konağına yapılan hücumda Arappınar ve Harapnaz istasyonundaki Fransızlara aşiretlerle beraber yapılan saldırıda büyük başarı elde etmiştir. İstiklâl Madalyası sahibidir.

Hacıkâmilzâde Hacı Mustafa Efendi (1870-1933): Urfa Milli Mücadelesinin sivil lideri ve Kuvayı Milliye reisidir İşgalde Urfa Belediye Reisi olup liderlik ruhu ve ileri görüşüyle her fedakârlığı severek yapmıştır. Mücadele devam ederken 9/10/1920 birinci dönem B.M.M. üyeliğine seçilmiş, devamsızlıktan müstafi sayılmış, T.B.M.M. tarafından 24/10/1939 da yeşil şeritli, 5/471925 de kırmızı şeritli İstiklâl Madalyasıyla taltif edilmiştir.

Hacı Kâmilzade Mustafa Reşit Kâmil (YETKİN) (1887-1966): *"Küçük Hacı Mustafa"* adıyla anılır. İngiliz işgalinin başlangıcında Nusret Bey tarafından oluşturulan Milis teşkilatında çete reisiydi. Fransız işgali yaklaştığında kurulan Müdafaayı Hukuk teşkilâtı 12'ler ve 9 Şubat sabahı Urfa'ya giren Kuvayı Milliye'nin iaşe kurullarında yer aldı. Külaflı Tepesi'nin alınmasına çeteleriyle katıldı. Mücadelede büyük yararlıklar göstermiş olması nedeniyle TBMM tarafından 22/2/1926 tarihinde verilen 3859 nolu kırmızı şeritli İstiklal Madalyasının sahibidir.

Hacı Şeftali İbrahim Bey (ŞEFTALİOĞLU) (1849-1941): Müdafaayı Hukuk Cemiyeti içinde özellikle Urfa Kuvayı Milliye'nin Suruç'a hareketinde önemli destek ve hizmeti olmuştur.

Hatipzâde Hacı Mehmet Fikri Efendi (SÖZEN) (1899-1875): Sina Cephesinde ve Yıldırım grubu hücum Taburu Ağır Makinalı Bölüğünde askerlik yaparken Mütareke ilan edilince terhis oldu ve Urfa'ya geldi. Fransız işgalinde oluşturulan Kuvayı Milliye taburunda bölük kumandanı olmuştur. Kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası almıştır.

Hocazâde Muallim Mustafa Fikri Efendi (DEMİREL) (1896-1961): Kuvayı Milliye'de önemli görevler almış, listesi yapılan Urfa Yedek subaylarının komutasında oluşturulan yüzer mevcutlu dört çete bölüğünden dördüncüsüne komuta etmiştir.

Kemancızâde Fuat Bey (TOKSÖZ) (1901-1955): Eski telgraf müdürü Kemancızade Kadri Efendi'nin oğludur. Kuvayı Milliye emrinde gözüpek bir savaşçı olarak geceli gündüzlü baskınlarıyla düşmanı yıldırmış, 28 Şubat 1920'de Kuvayı Milliye'nin Karalök'ün Bağı'na hücumunda üç yerinden yaralanmıştır. Mücadele'den sonra da Arappınar, Sarımağara ve Cerablus'ta Fransızlarla çarpışmaya devam eden Kemancızade Fuat, 22/02/1926 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisince 3940 sayılı kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

Kemancızâde Nuri Efendi (TOKSÖZ) (1893-1957): Eski telgraf müdürü Kemancızade Kadri Efendi'nin oğludur. Kuvayı Milliye emrinde telgrafçı olarak önemli hizmetler yapmıştır.

Mamıkî: Kalaboynu mahallesindendir. Arkadaşları Teyfur ve Kündür Ahmet'le katıldığı Fransız ileri karakolu olan Karalök'ün bağına hücumda teslim bayrağı çeken Fransızlara doğru ilerlerken yan taraftaki Ermeni Yetimhanesi'ni korumak için orada bulunan Fransız asker-lerinin yan ateşine maruz kalmış şehit olmuştur. Arkadaşı Teyfur yaralanmış, sonradan şehit olmuştur.

Mollazade Mahmut Efendi (ÖZBAY) (1866-1931): 12'ler'dendir. Kuvayı Milliye adına Arabizade Şakir ile birlikte Diyarbakır'daki 13. Kolordu'yla görüşmelerde bulunmuş, Müdafaayı Hukuk Cemiyeti ve iaşe kurulu üyesi olarak önemli hizmetler yapmıştır.

Muhacir Arif (Arif UNUTUR) (1884-1951): Bingöl'ün Solhan ilçesinde doğdu. 1914 yılındaki Seferberlik döneminde Urfa'ya yerleşti. Kurtuluş savaşına çete olarak katıldı. Yanına verilen iki mücahitle girdiği cephanelikten çıkarken yere düşerek patlayan bombanın şarapnel parçalarıyla belinden ve çenesinden yaralandı. Patlama sesini duyan Fransızlarla mücahitlerimiz arasında başlayan ateş altında mücahitler Arif'e ulaşıp karlar üzerinden sürükleyerek kurtarmayı başarmışlardır.

Mutasarrıf Ali Rıza Bey (KURUOĞLU)(1870-1950): Urfa Mutasarrıfı, Akseki doğumludur. Mütarekede Süleymaniye'nin işgali üzerine Urfa'ya tayin olmuş, daha sonra Siverek ve Genç mutasarrıflıklarında bulunmuştur.

Mutasarrıf Nusret Bey (Şehit Nusret Bey) (1875-1920): Yanya doğumlu, 1917 de Urfa Müstakil Mutasarrıf-lığına atandı, işgalden önceki ve işgal sırasındaki davranışları nedeniyle İngilizler tarafından Damat Ferit Paşa hükümetine şikayet edilmesi üzerine yargılanmış, iftira ve yalancı şahit

ifadeleri sonucunda idama mahkûm edilmiş, 5/ Ağustos/ 1920'de İstanbul Beyazıt Meydanı'nda idam edilmiştir.

Mülâzım Adil Hulûsî Efendi (GÜR) (1891-1967): Jandarma Binbaşı Adil Hulûsi Gür. Kula doğumlu. Urfa Jandarma Tabur mülhakı iken Müdafaayı Hukuk Cemiyetine katılmış, Bnb. Ali Rıza Bey'in başkanı olduğu ve 12'ler olarak bilinen kurulda yer almıştır. Jandarma Komutanı Ali Rıza Bey'in firarından sonra cemiyetin bütün yazışmalarını yönetmiştir.

Mülâzım Ömer İzzet Efendi (DURAKBAŞA) (1890-1980): Manastır doğumludur. Fransızların Urfa'dan ayrılışında kendilerine refakatçi olarak verilen 10 askerin kumandanı olarak görevlendirilmiştir. Fransızlarla birlikte Suruç'a doğru ilerlerken Şebeke mevkiinde Kuvayı Milliye ile Fransızların çatışmalarına tanık olmuş, olaydan sağ kurtulmuştur. Çeşitli yerlerde Jandarma subayı olarak görev yaptıktan sonra Elazığ Jandarma Komutanlığı'ndan 1946 yılında Yarbay rütbesi ile emekli olmuştur. İstiklal Madalyası sahibidir.

Mülâzımıevvel Hüseyin Pertev Efendi (SANAÇ) (1902-1967): Hekimhan doğumludur. Bağdat Mülki İdadisi ve İstanbul Zabit Mektebi mezunudur. 10 Mart 1919'da atandığı Urfa taburunda 27 Kasım 1919'da Suruç Jandarma Bölük Kumandanı olarak görevlendirilmiştir. Fransızlarca tevkif edilerek bölgeden uzaklaştırılmıştır. 12'ler olarak bilinen kurulun üyesidir.

Miftahizade Müftü Hasan Efendi (Hasan AÇANAL -1874-1953): 1911-1950 yılları arasında Urfa Müftülüğü yaptı. 1919 yılı Eylül ayında Urfa'nın Fransızlar tarafından işgal edileceği haberleri başlayınca işgalcilere karşı mücadele için

oluşturulacak milis örgütlenmelerinde çalıştı, protesto-ları kaleme aldı Sivas Kongresi'nden sonra Heyeti Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa ile bağlantı kurarak onun direktiflerini arkadaşlarına iletti. TBMM tarafından 15.2.1926 tarihinde 3488 sayılı beyaz şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. Urfa'nın kurtuluşuna ilişkin hatıratı *"Urfa Kurtuluş Mücadelesi Hatıratı"* adıla 2001 yılında ŞURKAV tarafından yayımlandı.

Nebozâde Hacı İmam Efendi (ELÇİ) (1863-1940): 12'ler üyesi, Müdafaayı Hukuk Cemiyeti ve iaşe kurulunda yer almış, maiyetiyle önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Odabaşızâde Mahmut Efendi: (1868-1932) Kırvar aşireti reisi ve Siverek Müdafaayı Hukuk Cemiyeti üyesidir. Oğlu M.Emin Efendi, Urfa'ya destek için gelen aşiret kuvvetlerinin başında yer almıştır.

Sofizâde Hacı Mustafa Çavuş (GÜVEN) (1894-1965): 12'ler ve Müdafaayı Hukuk Cemiyetinde yer almış, Jandarma taburundaki görevi nedeniyle çetelerin yönetiminde Hacı Çavuş Şebekede Kuvayı Milliye'nin önemli bölümünü yönlendirip idare etmiştir. T.B.M.M. tarafından İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmiştir.

Teyfur: Fransız ileri karakolu olan Karalök'ün bağına yapılan hücumda teslim bayrağı çeken Fransız askerlerine doğru ilerlerken yan taraftaki Ermeni Yetimhanesi'ni korumak için orada bulunan Fransız askerlerinin yan ateşine maruz kalmış, yaralanmış sonra şehit olmuştur.

METİNDE GEÇEN KELİMELER

Abad olmak: Mamur, bayındır olmak.

Anzılha: Halilurrahman Gölünün güneyinde, İbrahim Peygamber'in ateşe atılması sırasında ona inandığı için peşinden kendini atan Nemrut'un kızı Azılha'nın düştüğü yerde oluştuğuna inanılan göl.

Alayiş: Gösterişli, tantanalı, debdebeli.

Asuman: Gök, gökyüzü.

Bala: Yavru, küçük çocuk.

Bölenmek: Bulanmak, boyanmak.

Cabırhana: Urfa ağzında cephane.

Desise: Hile, aldatma

Devran: Yeryüzü, dünya, alın yazısı.

Döğün: Dövme.

Dilbir: Dürbün.

Encam: İşin sonu, son.

Emel: Uzun zamanlı hedef.

Gayya: cehennem kuyusu.

Görkem: Gösterişli, göz alıcı.

Görklü: Gösterişli, güzel, görkemli.

Gövermek: (Bitkide) yeşermek, yapraklanmaya başlamak.

Gümrah: Gür, bol, sık, çok.

Haket: Hikâyet, hikâye.

Halilurrahman Gölü (Balıklıgöl): Urfa kalesinin kuzey eteğinde, İbrahim Peygamber'in ateşe atıldığında Allah'ın "Ey ateş İbrahim'e karşı serin ve selamet ol" emri uyarınca oluştuğuna inanılan göl.

Handikap: Elverişsiz durum, engel.

Hançere: Gırtlak

Hamuş: Dilsiz, suskun, sessiz.

Hayma: Dört direk üzerine ağaç dalları ile örtülü gölgelik.

Hemişe: Daima, her zaman.

İstila: Kaplama, sarma, bir ülkenin topraklarını silah zoruyla ele geçirme.

İştihar: meşhur olma.

Kefere: Gayrimüslim, kafir.

Küffar: Küfür işleyerek dinden çıkan ya da Müslüman olmamış.

Muhtel: Düzeni bozuk.

Muttasıl: Hiç durmaksızın, ara vermeden, sürekli, boyuna.

Musarrah: Açık, apaçık.

Meşhud: Müşahede edilen, tanık olunan, gözle görünen.

Mücahede: Elinden geleni yapmak.

Müfteri: İftira eden, kara çalan.

Mütemayil: Eğimli.

Nağara: Davul.

Nale: İnleme, inilti.

Neçek: Yazma, tülbent.

Sabi: Günahsız küçük çocuk.

Selek: Eli açık, cömert.

Silsile: Soy sırası.

Şenelmek: Boş bir yeri insanlara yurt yapmak, oranın şenlenmesini sağlamak.

Şimendifer: Tren.

Şivan: Feryat, çığlık, avaz.

Teşgale: Telaş, karışıklık.

Tenkil: Ceza vermek, uzaklaştırmak Teyakkuz: Uyanıklık, uyanık olma durumu.

Tesnim: Cennette sonu misk olan içecek.

Tezahür: Belirme, ortaya çıkma.

Uşak: Çocuk, bebek.

Uzlet: Yalnızlık.

Zerzembe: Eski Urfa evlerinde bodrum kattaki kiler.

Zillet: Aşağılanma, alçalma, hor görülme.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AÇANAL, Hasan; Urfa Kurtuluş Mücadelesi Hatıratı, ŞURKAV Yayınları, Ank. 2001.

AKALIN, Müslüm; Milli Mücadele'de Urfa-Anılar Belgeler, (5.Basım 2018),

……; Urfa Mutasarrıfı Şehit Nusret Bey'in Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı - Harbindeki Savunması, (1. Basım 1992-3. Basım 2018).

……; Ahfada Yadigar Urfa Mücahedesi, Binbaşı Ali Rıza Bey'in Hatıratı, (2. Basım 2010).

……; Urfa'nın Kurtuluşuyla İlgili Belgeler, (1997).

……; Urfa Destanı, (Milli Mücadele'de Urfa'dan ayrı basım 2008).

……; Urfa Milli Mücadele Albümü, (Cihat Kürkçüoğlu ile birlikte), (4. Basım 2020).

……; Urfa Kurtuluş Yazıları, (2015).

……; Çizgilerle Urfa Kurtuluş Destanı, (Yusuf Sabri Dişli ile birlikte) 2016.

……; Urfa'nın Kurtuluşuna Dair Üç Hatırat, (2017).

……; Urfa'nın Kurtuluşu İle İlgili Arşiv Belgeleri, (Mahmut Karakaş ile birlikte-2020).

……; Hocazâde Muallim Fikri Bey'in Urfa Kurtuluş Savaşı Hatıraları, (2021).

ERİKAN, Celal; 100 Soruda Kurtuluş Savaşımızın Tarihi, İst. 1971.

FIRAT, Kerim; Urfa Kahramanları, Gaziantep, 1944.

……..; Urfa Savaşından Yapraklar, Gaziantep, 1942.

HACIKÂMİLOĞLU, Cemil; Şanlıurfa'nın Kurtuluşu, İstanbul, 1986.

ÖZÇELİK, İsmail; Millî Mücadele'de Güney Cephesi (Urfa), Ankara, 1992.

SARAL, Hulki-Tosun; Vatan Nasıl Kurtarıldı, Ankara, 1970.

Şule TOPÇUOĞLU URAL

Aslen Elazığlı bir ailenin evladı olup, yargıç olan babasının görevi nedeniyle atandıkları Sivas'ta, 1951 yılında doğdu. Lise yıllarına kadar babasının görev yaptığı yerlerde bulundu.

Son olarak atandıkları Urfa'da liseyi okudu. Liseden sonra Urfa'da eğitimci Ahmet Ural ile evlendi. Ev hanımı olarak ikisi kız, ikisi erkek dört evladı oldu.

Eşinin öğretim görevlisi ve yüksekokul müdürü olarak görev yaptığı Harran Üniversitesi'nin sosyal-kültürel etkinliklerine ve sanat kurslarına katıldı.

Lise yıllarından itibaren ilgi duyduğu edebiyat ve şiirle ilgilenmeye başladı. Yazdığı şiirleri, Ahmet Kadri Rizeli, Levent Kaya ve Musa Kaldı başta olmak üzere çeşitli bestekârlar tarafından Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği formlarında bestelendi. Bazı şiirleri, Burhan Akar'ın video düzenlemesi eşliğinde, Kadir Yeşil tarafından seslendirilerek sosyal medyada paylaşıldı.

Tüm bu çalışmalarında eşinden büyük destek gördü.

Yaşamının 60 yılını geçirdiği Urfa'da; şehrin tarihi, kültürü, edebiyatı, şairleri, gelenek, görenek ve gastronomisi ile bütünleşti. Çok sevdiği Urfa'nın zengin kültürünü içine sindirmiş olarak, çocuklarını da bu kültürle yetiştirmeye çalıştı.

Hayat yolunda üretmeyi, öğrenmeyi ve çalışmayı ilke edinen Şule Ural, gerçek bir insan olabilmeyi ve hayata sevgiyle bakabilmeyi ilke edindiğini söylemektedir.

"Kurtuluş Destanı" adlı bu kitabı yayımlanmış ilk eseri olup, şiirlerini topladığı ikinci bir kitap üzerinde çalışmaktadır.

ISBN 978-975-7394-67-9
9 789757 394679